

Kaupasta kumppanuuteen

SUOMEN VENÄJÄ-TALOUSSTRATEGIA

Toimittaneet

Simon-Erik Ollus

Nils Torvalds

Kaupasta kumppanuuteen

SUOMEN VENÄJÄ-TALOUSSTRATEGIA

toimittaneet
Simon-Erik Ollus
Nils Torvalds

Sitran raportteja 55

©2005 Sitra ja Simon-Erik Ollus ja Nils Torvalds

Graafinen suunnittelu: Marjut Heikkinen

Taitto: Maikki Rantala

Kansikuva: Megafon

ISBN 951-37-4519-8

ISSN 1457-571X (nid.)

ISBN 951-563-507-1 (URL:<http://www.sitra.fi>)

ISSN 1457-5728 (URL:<http://www.sitra.fi>)

Sitran raportteja -sarjassa julkaistaan tutkimusten, selvitysten ja arviointien tuloksia.

Raportteja voi tilata Sitrasta, puhelin (09), 618 991, sähköposti: julkaisut@sitra.fi

Edita Prima Oy

Helsinki 2005

SAATTEEKSI

Venäjä-talousstrategia perustuu kolmenkymmenen neljän Venäjä-osaajan (liite 2) käymiin keskusteluihin suomalais-venäläisen talousyhteistyön tarjoamista mahdollisuuksista ja edellytyksistä. Prosessiin osallistuneilla on laaja kokemus toimimisesta Venäjällä. Osallistujat kokoontuivat yhteisiin istuntoihin kolme kertaa: Sannäsissa 18.–19.4.2005, Moskovassa 16.–18.5.2005 ja Sannäsissa 13.–14.6.2005. Lisäksi raportin laatijat ovat käyneet lukuisia kahdenkeskeisiä keskusteluja osallistujien kanssa.

Tässä raportissa esitetty toimenpide-ehdotukset perustuvat raportin laatijoiden yhteenvetoon istunnoissa tehdyistä esityksistä ja ryhmätöiden tuloksista, eivätkä ne välttämättä edusta kaikkien osanottajien yhteistä kantaa. Joidenkin toimenpiteiden osalta ei löytynyt yhteisymmärrystä. Toimenpide-ehdotuksista on kuitenkin pyritty sopimaan niihin liittyvien tahojen kanssa. Toimenpide-ehdotukset mahdollisine vastuutahoineen on eritelty kunkin luvun lopussa.

Raportin liitteenä (liite 1) on katsaus Venäjän ja Suomen taloussuhteiden nykytilasta. Se on tarkoitettu tausta-aineistoksi lukijoille, eikä sitä ole sellaisenaan käsitelty strategiaproessin yhteydessä.

*Tunnhamnissa 13.7.2005
Simon-Erik Ollus & Nils Torvalds
Raportin laatijat*

SISÄLLYS

ESIPUHE	5
SUOMEN VENÄJÄ-TALOUSSTRATEGIA – YHTEENVETO	7
1 JOHDANTO	9
2 VENÄJÄN PAIKKA SUOMEN POLITIIKASSA	15
3 SUOMI, VENÄJÄ JA EUROOPAN UNIONI	19
4 SUOMESTA JOHTAVA VENÄJÄ-OSAAJA	23
5 KANSAINVÄLISESTI KORKEATASOISET ASiantuntijapalvelut	30
6 VENÄJÄ-TUTKIMUS KANSAINVÄLISESTI KORKEALLA TASOLLA	35
7 VENÄJÄ-LIIKETOIMINNAN OSAAMISTASON KOHOTTAMINEN	39
8 MIELIKUVA JA ASENTEET	43
LIITE 1: SUOMEN JA VENÄJÄN VÄLISET TALOUSSUHTEET	49
LIITE 2: KUTSUTUT OSALLISTUJAT	64

Venäjä on Suomen lähialueista nopeimmin kasvava markkina ja maiden välinen talousintegraatio lisääntyy jatkuvasti, minkä vuoksi Venäjä tulee yhä merkittävämmäksi tekijäksi Suomen liike-elämän ja sen kilpailukyvyn kehitykselle lähitulevaisuudessa. Venäjän hyödyntämätön tieteellinen, teollinen ja palvelualan potentiaali avaa yrityksille aivan uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Suomalaisten kiinnostus Venäjään on taas viriämässä, mutta realistisen kuvan puuttuminen markkinasta on yhä esteenä mittavampien hankkeiden toteutumiselle.

Suomessa on lukuisia aktiivisesti Venäjä-yhteistyötä harjoittavia tahoja, joiden toiminnassa on paljon yhteneväisyyksiä ja jopa päällekkäisyyksiä. Toiminta on usein kertaluonteista ja pirstaleista eri puolilla Suomea yhtenäisten strategisten linjausten ja tavoitteiden puuttuessa sekä organisaatioiden välisen yhteistyön ollessa lähes olematonta.

Näiden tekijöiden valossa Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra päätti vuonna 2004 ottaa Venäjän yhdeksi toimintansa painopistealueeksi ja käynnisti kolmivuotisen Venäjä-ohjelman vuoden 2005 alusta. Ohjelma keskittyy uudenlaisen viitekehyksen luomiseen Suomen ja Venäjän välisille taloussuhteille eri vaikuttamisen tasoilla ja sen toteuttamiskeinoina ovat Strategia, Forum ja Integraatio-osaohjelmat (lisätietoa ohjelmista www.sitra.fi).

Suomen Venäjä-talousstrategian laadinta on yksi Venäjä-ohjelmalle asetetuista keskeisistä tavoitteista. Sillä pyritään määrittämään Suomen ja Venäjän taloussuhteiden kehityksen visio keskipitkälle aikajänteelle sekä yksilöimään ja linjamaan strategiset menetelmät, tarvittavat toimenpiteet ja toimintatavat, joiden avulla visio toteutetaan.

Sitra kutsui talousstrategian laadintaprosessiin 34 suomalaista johtavaa Venäjä-toimijaa julkiselta ja yksityiseltä sektorilta (osallistujaluettelo raportin liitteenä). Kaikki kutsutut henkilöt vastasivat myönteisesti ja sitoutuivat käyttämään merkittävästi aikaansa strate-

gian luomiseen. Tämä osoittaa näiden päättäjien ja asiantuntijoiden halun kehittää määrätietoisesti Suomen taloussuhteita Venäjään ja tarpeen tietoisesti nostaa Venäjän painoarvoa Suomessa.

Sitra kutsui osallistujat koolle ja vastasi strategiaproessin käytännön toteutuksesta. Tämä raportti on koottu strategiatyöryhmän istuntojen tuloksista. Osallistuneet henkilöt ovat antaneet arvokkaan ja vahvan näkemyksellisen panoksensa strategisten tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittämiseen. Jotkut osallistujatahoista ovat jo oma-aloitteisesti ottaneet roolin toimenpiteiden toteuttamisessa.

Sitra jatkaa Venäjä-ohjelmansa aikana talousstrategian painopistealueiden työstöä kokoamalla ja koordinoimalla tarvittavia työryhmiä ja seuraamalla strategisten toimenpiteiden toteutusta yhdessä vastuutahojen kanssa. Lisäksi Sitra on ottanut vastuulleen eräitä kehittämistoimenpiteitä, jotka tähtäävät osallistujista ja sidosryhmistä syntyneen verkoston yhteistyön kehittämiseen. Sitra julkistaa talousstrategian myös venäjäksi Venäjällä lisätäkseen dialogia ja yhteistyötä vastaavien venäläisten tahojen kanssa. Samalla pyritään lisäämään Venäjällä kiinnostusta Suomeen.

Sitran Venäjä-ohjelman puolesta haluan esittää lämpimät kiitokset kaikille strategiaproessin osallistujille, istuntojen alustajille sekä raportin laatijoille ja muille taustavoimille heidän ansiokkaasta työstään Suomen ja Venäjän taloussuhteiden kehittämiseksi. Toivon, että tämän strategiatyön tulokset ja toimenpide-ehdotukset herättävät vastakaikua lukijoissa sekä auttavat heitä punnitsemaan Venäjän tarjoamia mahdollisuuksia ja päättämään käytännön toimenpiteistä.

Helsingissä, 9.8.2005

Maaret Heiskari

Ohjelmajohtaja

Sitran Venäjä-ohjelma

maaret.heiskari@sitra.fi

Tulevat vuosikymmenet tuovat mukanaan suuria haasteita. Globalisaatio etenee ja koettelee myös suomalaisen yhteiskunnan rakenteita. Suomen talous tarvitsee merkittäviä uusia kasvusysäyksiä, joiden avulla Suomi voi säilyttää hyvinvointiyhteiskunnan ja samalla vastata taloudellisen integraation haasteisiin. Ilman taloudellisen kasvun edellytyksiä hyvinvointiyhteiskunnan perusteet murtuvat.

Venäjä on yksi Euroopan nopeimmin kasvavista talouksista, ja parhaassa tapauksessa Venäjästä tulee Euroopan talouskasvun tärkeä lähde. On Suomen etujen mukaista panostaa määrätietoisesti Venäjä-suhteisiinsa ja edistää suomalaisten yritysten menestymistä Venäjän markkinoilla.

Poliittisella vaikutustasolla vahvistetaan pääministerin vastuuta Venäjä-asioista. Suomen EU-politiikan keskeiseksi tavoitteeksi määritellään EU:n ja Venäjän suhteiden kehittäminen. Suomalaiset poliitikot ja virkamiehet edistävät entistä määrätietoisemmin suomalaisen liike-elämän pyrkimyksiä Venäjällä. Nykyisiä julkisen hallinnon Venäjä-hankkeita arvioidaan ja kootaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi vaikuttavuuden parantamiseksi. Perusedellytys Suomen ja Venäjän välisen talousintegraation kehittymiselle ovat Suomen julkishallinnon hyvin toimivat suhteet virkaveljiinsä Venäjällä.

Suomalaisilla on vahvaa Venäjän liiketoimintaosaamista sekä erityisosaamista tietyillä strategisilla aloilla. Yhdistämällä näitä vahvuuksia Suomi pystyy kehittymään johtavaksi Venäjä-osaajaksi ainakin logistiikan, metsäteollisuuden, rakentamisen ja teknologiateollisuuden aloilla. Suomalaista korkeatasoista Venäjän liiketoimintaosaamista on pyrittävä hyödyntämään kansallisesti sekä tuotteistamaan ja kaupallistamaan kansainvälisesti huomattavasti nykyistä enemmän.

Talousintegraation myötä elinkeinoelämän Venäjä-osaamisen kysyntä kasvaa ja yritysten tarpeet muuttuvat yhä vaativammiksi. Nykyistä pirstaleista asiantuntija- ja konsulttipalvelujen tarjontaa kehitetään ja yhteistyötä tehostetaan. Venäjän talouden kasvaessa on

suomalaiselle Venäjä-osaamiselle kysyntää myös ulkomailla. Suomalaisen konsulttipalveluiden kansainvälinen kaupallistaminen tarjoaa uusia mahdollisuuksia suomalaiselle elinkeinoelämälle.

Suomen Venäjä-tutkimuksen hyödyntämiseen kannattaa panostaa nykyistä enemmän. Tutkimusresurssien jakoa tarkistetaan ja alan toimijoita kannustetaan tiiviimpään yhteistyöhön sekä lisätään tutkimuksen soveltavaa painotusta ja perusrahoitusta. Rahoittajien toivotaan sitoutuvan nykyistä pitkäjänteisempiin hankkeisiin ja kannustavan eri tutkimusyksiköjä erikoistumaan omien alojensa huipuiksi.

Suomessa suuren yleisön asenteet ja mielikuva Venäjästä ovat osittain vanhojen ennakkoluulojen väreittämiä. Johtavaksi Venäjä-osaajaksi kehittyminen edellyttää, että Suomessa ymmärretään paremmin kuin kilpailijamaissa, mitä Venäjällä tapahtuu. Suomalaiset julkiset ja yksityiset toimijat lisäävät huomattavasti tiedotustaan Venäjän toiminnostaan ja ovat aktiivisempia suhteessaan mediaan molemmissa maissa. Suomen koulutuslaitokset ovat avainasemassa ennakkoluulojen hälventämisessä. Peruskoulussa tarjotaan riittävästi perustietoa Venäjästä ja koululaisia innostetaan tutustumaan Venäjän kieleen ja kulttuuriin. Elinkeinoelämän järjestöt kohottavat omaa ja jäsenyriytystensä Venäjä-osaamista sekä tiedottavat alansa Venäjä-aiheisista tapahtumista aiempaa aktiivisemmin, jolloin yritysten Venäjä-kuva monipuolistuu ja riskienhallinta paranee.

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttää jatkuvasti uusia avauksia ja muutoksi sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Venäjän kehityksen tarjoamat yhteistyömahdollisuudet voivat hyvinkin olla eräs tärkeä tekijä, jonka avulla Suomi varautuu tulevaisuuden koetuksiin ja turvaa hyvinvointiyhteiskunnan säilymisen. Suomella ei ole varaa olla sijoittamatta Venäjään.

SUOMEN JA VENÄJÄN VÄLISTEN TALOUSSUHTEIDEN NYKYTILA

Venäjä tarjoaa suomalaiselle elinkeinoelämälle huomattavia mahdollisuuksia. Suomen kauppa on kasvanut 2000-luvulla nopeasti ja Venäjästä on tulossa Suomen suurin kauppakumppani.

Suomi toimii merkittävänä kauttakulkuväylänä Venäjälle ja läpikulkuliikenteen volyymi on jopa kolminkertainen verrattuna Suomen omaan vientiin Venäjälle. Nämä kuljetukset tuovat merkittäviä tuloja ja luovat työpaikkoja Suomeen.

Suomalaiset yritykset ovat toistaiseksi investoineet Venäjälle varovasti. Venäjän nopea talouskasvu luo kuitenkin jatkuvasti uusia investointimahdollisuuksia ja asettaa suuria haasteita, mutta myös mahdollisuuksia suomalaiselle osaamiselle itärajan toisella puolella.

Suomi on Euroopan unionin (EU) maista venäläisten suosituin matkailukohde ja venäläiset matkailijat jättävät merkittävän määrän matkailutuloja Suomeen. Tämän aseman säilyttäminen ja vahvistaminen on Suomelle haaste.

Suomen ja Venäjän välinen talousintegraatio on tapahtunut miltei itsestään ilman suurempia julkisia ponnistuksia. Määrätietoisella politiikalla Suomen ja Venäjän taloudet voivat kuitenkin integroitua huomattavasti nykyistä pidemmälle.

VAHVA VENÄJÄN TALOUS ON SUOMEN ETUJEN MUKAISTA

Suomen kansallinen tavoite on saavutetun hyvinvoinnin säilyttäminen ja kehittäminen. Hyvinvoinnin säilyminen ei kuitenkaan ole itsestään selvää, vaan sen säilyminen riippuu elinkeinoelämän menestymisestä ja talouden kasvusta.

Suomi on tällä hetkellä Maailman talousfoorumin mukaan maailman kilpailukykyisin maa ja on toistaiseksi suoriutunut suhteellisen hyvin globalisoituvassa ja integroituvassa maailmantaloudessa. Suomen talous on kuitenkin pieni ja hauras. Tämän vuoksi on jatkuvasti etsittävä uusia kilpailukykyä edistäviä keinoja, joista yksi on Venäjän kanssa tehtävä yhteistyö.

Samaan aikaan, kun Venäjän talous voi kohtalaisen hyvin, on talouskasvu Euroopan unionissa hiipumassa. Unionin hidas talouskasvu tarkoittaa myös sitä, että EU:sta ei ainakaan lähiaikoina ole odottavissa vetoapua Suomen talouskehitykselle. Venäjä on tällä hetkellä Suomelle merkittävin nopeasti kasvava markkina-alue, joka tarjoaa suomalaisyrityksille houkuttelevia uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

On Suomen etujen mukaista, että Venäjän talous pysyy vahvana. Näihin Venäjän tarjoamiin uusiin mahdollisuuksiin on uskallettava tarttua ja niiden myötä tapahtuvasta integroitumisesta voi hyvinkin tulla Suomen talouskasvun uusi veturi ja hyvinvointiyhteiskunnan säilymisen turva. Venäjään kannattaa siis panostaa.

VENÄJÄN TALOUS VOI YHÄ PAREMMIN

Venäjän talous on kehittynyt suotuisasti 1998 kriisin jälkeen. Bruttokansantuote on kasvanut keskimäärin hieman yli kuusi prosenttia vuosittain. Nykyinen nopea talouskasvu johtuu pitkälti raaka-ainetuotannosta ja raaka-aineiden hintojen noususta sekä vuonna 1998 devalvoidun ruplan tarjoamasta vientiteollisuuden kilpailuedusta. Kasvua on myös monilla muilla tuotannon aloilla, mikä näin ollen myötävaikuttaa maan talouden rakenteiden monipuolistumiseen ja yleiseen vaurastumiseen.

Taloukasvun yhteiskunnallinen merkitys näkyy muun muassa kulu-
tuksen voimakkaana lisääntymisenä. Kaikkien yhteiskuntaluokkien
ostovoima on parantunut ja palveluiden ja länsimaalaisten tuotteiden
kysyntä kasvaa. Venäjä pyrkii yhä vahvemmin integroitumaan maail-
mantalouteen. Se neuvottelee maailman kauppajärjestö WTO:n
jäsenyydestä sekä pyrkii myös monilla muilla tavoin edistämään elin-
keinoelämänsä aktiivista osallistumista globaalitalouteen.

Suomen ei pidä väheksyä vahvuuksiaan Venäjällä. Suomella on se-
kä perinteistä että tuoretta kokemusta Venäjällä toimimisesta. Viime
vuosina on myös syntynyt menestystarinoina, jotka tukevat käsitystä
Venäjän huomattavasta markkinapotentiaalista.

Venäjän rajanaapurina Suomen logistinen sekä maantieteellinen etu
on ilmeinen verrattuna kilpailijoihin. Maiden välillä on vahvat pe-
rinteet viranomaisyhteistyössä, mikä on edellytys asioiden sujumiselle.
EU-jäsenyyden myötä Suomi on osa Euroopan unionia ja sen talous-
aluetta, mikä myös lisää venäläisten kiinnostusta Suomen talouteen.

Monille Venäjän alueille Suomi on maantieteellisesti lähin ulkoma,
joka voi toimia yhdyssiteenä muuhun Eurooppaan. Venäläiset yrityk-
set käyttävät jo huomattavassa määrin Suomea porttina Eurooppaan.
Logistiikan alalla arvokuljetukset Euroopasta Venäjälle kulkevat Suo-
men kautta. Suomalaiset suhtautuvat Venäjään myös monia EU:n uu-
sia jäsenmaita neutraalimmin, mikä antaa myös selkeän kilpailuedun.

Suomella on Venäjällä hyvä maine luotettavana kauppakump-
panina sekä turvallisena maana. Suomalaisuus on myönteinen tekijä
Venäjällä toimittaessa. Huomattavat turistivirrat osoittavat, että Suo-
mella on vetovoimaa Venäjän matkailumarkkinoilla.

SUOMALAISTA ERITYISOSAAMISTA

Venäjän markkinatalous on varsin nuori ja se kehittyy edelleen. Yksi-
kään maa ei siirry yhdessä yössä suunnitelmataloudesta markkinata-
louteen. Venäjä on edelleen maa, jonka kehitystä on vaikea ennustaa
ja jossa epävarmuustekijät ovat suuria. Toisaalta maan liiketoimin-
taympäristön tuntemuksella, riskien tunnistamisella ja pitkäaikaisella
sitoutumisella voidaan saavuttaa merkittäviä tuloksia.

Suomella on sekä Venäjän liiketoiminnan että monien muiden toimialojen huippuosaamista. Suomalaisyritykset ovat olleet pitkään tekemässä venäläisten kanssa ja tuntevat eurooppalaisia kilpailijoita paremmin liikekumppaninsa kulttuurin ja asenteet. Samoin venäläiset tuntevat paremmin Suomen kuin monen muun maan oloja. Suomi edustaa pragmaattista ja sopeutuvaa kulttuuria, joka tulee hyvin toimeen venäläisten kanssa, ja sen vuoksi suomalaiset ovat kehittyneet Venäjän erityysosaajaksi. Tämä erityysosaaminen voi tuoda Suomelle huomattavan kansainvälisen kilpailuedun Venäjän markkinoilla.

Suomessa on kehittynyt maailmanluokan erityysosaamista muutamilla nykytalouden tärkeillä sektoreilla. Hyödyntämällä tätä osaamista, Suomi voi kehittyä johtavaksi Venäjä-osaajaksi ainakin logistiikan, metsäteollisuuden, rakentamisen ja teknologiateollisuuden aloilla. Suomen korkea osaamistaso houkuttaa myös venäläisiä ja muita ulkomaalaisia Suomeen erikoistumaan näille aloille.

Talousskasvun jatkuessa Venäjä-osaamisen kysyntä tulee lisääntymään niin Suomessa kuin ulkomailla. Venäjä-osaaminen on kilpailutekijä, jota kannattaa hyödyntää ja joka pitää kyetä kaupallistamaan kansainvälisillä markkinoilla. Näin se voidaan valjastaa palvelemaan elinkeinoelämän tarpeita.

Suomen on kuitenkin entistä määrätietoisemmin panostettava Venäjä-osaamisen lisäämiseen kaikilla tasoilla aina peruskoulutuksesta akateemiseen tutkimukseen asti. Suomi ei voi olla johtava kaikessa Venäjään liittyvässä osaamisessa, vaan ainoastaan selkeästi rajatuilla aloilla. Erikoistumisen Venäjän kehitykseen tulee olla johdonmukaista ja sen tulee näkyä myös koulutusjärjestelmässä ja tutkimuspainotuksissa.

Panostukset Venäjään eivät kuitenkaan muutu todellisuudeksi ilman lisäresursseja ja yhteiskunnallista tukea. Ilman riittävän laajaa perusosaamista ja asenteiden muuttumista Suomesta ei voi tulla johtava Venäjä-osaajaa. On myös tarkkaan punnittava, mihin yhteiskunnan voimavarat riittävät, eli mihin Suomi voi panostaa ja mihin ei. Yksi asia on kuitenkin selvä: Suomella ei ole varaa jäädä Venäjän kehityksen sivustakatsojaksi.

TALOUSSUHTEIDEN POTENTIAALI

Suomalaisilla on aina ollut erikoinen suhde Venäjään. Historian eri aikakausina suhtautuminen on vaihdellut, mutta harvemmin se on nähty täysin ongelmattomana. Jotkut näkevät Venäjän vältettävänä uhkana, toiset taas haastavana mahdollisuutena. Integroituvassa ja globalisoituvassa maailmassa vanhoista asenteista on kuitenkin vain vähän hyötyä. Suomalaisten haaste on Venäjän nykytilan tuntemisessa ja tulevaisuuden ennakkoinnissa. Ainoastaan silloin Suomi voi hyötyä niistä mahdollisuuksista, joita tiivistyvä suomalais-venäläinen taloudellinen yhteistyö voi tarjota.

Määrätietoisella politiikalla maiden välinen talousintegraatio voi nopeutua ja hyödyttää molempia maita huomattavasti nykyistä enemmän. Tämän strategian toimenpiteitä toteuttamalla voidaan saavuttaa seuraavat tavoitteet:

Venäjä on Suomen taloudellisen kasvun keskeinen moottori

Suomalaisten yritysten laajentuminen Venäjän markkinoille ja siellä tapahtuva liiketoiminnan kasvu hyödyttää Suomea. Suomalaiset yritykset toimivat aktiivisesti Venäjän laajoilla markkinoilla myös Moskovan ja Pietarin ulkopuolella. Monille yrityksille Venäjä on keskeinen osa liiketoimintaa, ja suomalaiset yritykset ovat jo aktiivisesti mukana Venäjän palvelutuotannossa ja perustavat teollista tuotantoa Venäjällä. Venäjä on Suomen talouskasvun keskeinen moottori.

Suomen ja Venäjän välinen taloudellinen integraatio jatkuu ja kiihtyy

Nykyinen varsin vilkas taloudellinen yhteistyö tiivistyy entisestään ja Venäjä pidetään tietoisesti korkealla Suomen talouspoliittisella asialistalla. Suomalaiset yritykset investoivat ja integroituvat Venäjän talouteen huomattavasti nykyistä enemmän, mikä monipuolistaa Venäjän elinkeinoelämää,

luo uutta vientiä ja parantaa sen kilpailukykyä. Myös venäläiset yritykset investoivat Suomeen enenevässä määrin. Suomalaisen elinkeinoelämän ja valtion aktiivisella myötävaikutuksella Venäjä on Suomen merkittävin yksittäinen taloudellinen yhteistyökumppani.

Suomi on johtava Venäjä-osaaja

Suomi on Venäjän ulkopuolella johtava Venäjä-osaaja ja panostaa tämän osaamistason jatkuvaan kehittymiseen valitsemillaan strategisilla aloilla, kuten logistiikassa, metsäteollisuudessa, rakentamisessa ja teknologiateollisuudessa. Suomen korkea Venäjä-osaamisen taso houkuttelee ulkomaalaisia Suomeen erikoistumaan ja helpottaa venäläisten yritysten toimintaa Suomessa. Suomen Venäjä-osaamiseen perustuvat palvelut kaupallistetaan kansainvälisillä markkinoilla. Suomi on myös houkutteleva kouluttautumismaa venäläisille.

Suomen poliittinen johto ja virkamieskunta ovat hoitaneet yhteyksiä Venäjälle varsin hyvin ja osa suomalaisen yhteiskunnan tehokkuutta piileekin juuri tässä hyvin toimivassa hallintoelinten välisessä yhteistyössä. Venäjään liittyvissä asioissa suomalainen elinkeinoelämä ja viranomaiset ovat tiiviissä yhteistyössä.

Venäjä on nousemassa Suomen tärkeimmäksi kauppakumppaniksi. Suomen poliittisessa päätöksenteossa tämä kehitys ei kuitenkaan ole saanut riittävästi huomiota. Hyvin toimivat taloussuhteet edellyttävät, että Venäjä pidetään tietoisesti korkealla Suomen ulko- ja talouspoliittisella asialistalla. Vastuu tästä kuuluu ensisijaisesti korkeimmalle poliittiselle johdolle.

VENÄJÄ-ASIOIDEN VASTUUVAJAKO VALTIONEUVOSTOSSA

Venäjä-asiat kuuluvat nykyisessä hallituksessa pääasiallisesti ulkoasianministerille ja ulkomaankauppaministerille. Venäjän tullessa Suomen tärkeimmäksi kauppakumppaniksi ja taloudellisen integraation laajentuessa tulee niihin liittyvät taloudelliset ja poliittiset linjakysymykset nostaa niille kuuluvalla tasolla. Päävastuu Suomen ja Venäjän välisten taloussuhteiden hoidosta kuuluu pääministerille. Lisäksi ministeriöiden on syytä arvioida ja tehostaa Venäjä-yhteistyötä.

Hallitus sitoutuu edistämään Suomen ja Venäjän välisiä taloudellisia ja poliittisia suhteita nykyistä määrätietoisemmin sekä esittämään kiinnostuksen kohteet yksityiskohtaisesti seuraavan hallituksen ohjelmassa.

Toimenpide-ehdotukset

- **Vahvistetaan pääministerin vastuuta ja aktivoidaan sektoriministereitä Venäjä-asioissa** (valtioneuvosto, puolueet).
- **Otetaan Venäjä-asiat tärkeäksi osaksi uutta hallitusohjelmaa** (valtioneuvosto, puolueet).

POLIITIKOT AKTIIVISIKSI TALOUSSUHTEIDEN EDISTÄMISESSÄ

Harva suomalainen poliitikko puhuu tällä hetkellä suomalais-venäläisten taloussuhteiden edistämisen puolesta, vaikka maiden välinen taloudellinen integraatio kehittyy nopeasti. Syy vähäiseen kiinnostukseen näyttää perustuvan sekä asenteisiin että tiedon puutteeseen. Kaikki taloudelliset mittarit osoittavat, että Venäjästä tulee Suomen huomattavin yksittäinen taloudellinen kumppani, joten myös poliitikkojen on syytä tarkistaa asenteitaan ja kohentaa omaa asiantunteustaan Venäjä-asioissa.

Suomi tarvitsee näkemyksellisiä ja asiantuntevia johtajia, jotka osaavat edistää Suomen kaupallisia intressejä Venäjällä. Elinkeinoelämän toimijat vastaavat ajankohtaisen Venäjään liittyvän tiedon tarjonnasta poliittisille päätöksentekijöille, mutta toisaalta päättäjillä on myös vastuu hakea itse aktiivisesti tietoa.

Toimenpide-ehdotukset

- **Suomalaiset poliitikot osallistuvat nykyistä aktiivisemmin suomalais-venäläisen talousyhteistyön edistämiseen** (puolueet, poliitikot).

HALLINNON RESURSSIJA KÄYTETTÄVÄ TEHOKKAAMMIN

Suomalaisilla viranomaisilla on yleisesti ottaen hyvät kahdenväli-set suhteet Venäjälle ja muutamat ministeriöt hoitavat niitä mallik-kaasti. Toisaalta suhteita hoidetaan eri organisaatioissa eri tavoilla ja eri tasoilla. Tämän lisäksi monella läänillä, maakuntaliitolla ja kaupungilla on omat vahvat suhteensa vastaaviin tahoihin Venäjäl-lä. Suomen verkosto on siis samalla sekä vahva että hatara, mutta venäläisille sangen sekava.

Suomalaisten viranomaisten Venäjän-toiminnot ovat kuitenkin hajanaisia ja erityisesti maakunnat tekevät paljon päällekkäistä työtä venäläisten kumppanien kanssa. Eri hankkeita kannattaa koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi, jolloin toimijoilla on pa-remmat yhteistyöedellytykset Venäjän viranomaisten kanssa. Ta-voitteena on, että suomalaiset toimijat tiedottavat toisilleen Ve-näjä-toiminnastaan, jotta vältetään päällekkäisyyksiltä ja toiminta on tehokasta.

Myös suomalais-venäläinen talouskomissio työryhmineen toi-mii Suomen ja Venäjän välisen viranomaistason yhteistyörakentee-na ja kahdenvälisten elinkeinopoliittisten ongelmien ratkaisufoo-rumina. Talouskomissiota johtaa Suomen puolelta ulkomaankaup-paministeri ja Venäjän puolelta taloudellisen kehityksen ja kau-pan ministeri. Talouskomissio muodostaa arvovaltaisen yhteyden Venäjän poliittisiin päätöksentekijöihin, ja tästä johtuen sen rooli on tärkeä myös tulevaisuuden suhteiden aktiivisessa kehittämisessä. Talouskomission avaamat suhteet Venäjän vastaaviin hallinnonalo-ihin ovat tarkoituksenmukaisesti käytettyinä ainutlaatuiset, minkä pohjalta talouskomission nykyistä työtä voidaan edelleen kehittää. Talouskomission sekä sen työryhmien yhteyksiä on hyödynnettävä nykyistä tehokkaammin.

Toimenpide-ehdotukset

- **Suomalaisten ministeriöiden ja sektoriviranomaisten suhteita venäläisiin kumppaneihin hallinnon eri tasoilla tiivistetään nykyisestä. Lisäksi koordinaatiota ja tiedon vaihtoa eri viranomais-toimijoiden ja elinkeinoelämän kesken lisätään huomattavasti** (talouskomissio, ulkoasianministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, valtiovarainministeriö, tullihallitus, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari).
- **Julkisen sektorin Venäjä-yhteistyön tuloksellisuutta ja sen instrumenttien tehokkuutta arvioidaan ja kehitetään** (ulkoasianministeriö, valtiovarainministeriö).
- **Talouskomission toiminta arvioidaan ja sen pohjalta toimintaa kehitetään** (ulkoasianministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari).

Euroopan unioni on koko Euroopan alueen demokratian, rauhanomaisen kehityksen, sosiaalisen edistyksen ja taloudellisen kasvun peruskivi. Venäjä on EU:lle hyvin tärkeä kumppani. Suomella on harvinaisen hyvät edellytykset ymmärtää Venäjän talouden tarpeita, ja tätä kykyä Suomi voi käyttää hyödyksi EU:n Venäjä-suhteiden kehittämässä. Sekä Suomelle että EU:lle kokonaisuutena on tärkeää, että Venäjän ja muun Euroopan taloudellinen integraatio tapahtuu hallitusti. Suomi ottaa oma-aloitteisemman ja aktiivisemman otteen EU:n Venäjä-politiikasta.

SUOMESTA EU:N VAHVA VENÄJÄ-OSAAJA

Venäjälle Euroopan unioni on tärkein sekä kaupankäynnin että politiikan kumppani. Euroopan unionin Venäjä-suhteiden kehittämisen on oltava Suomen EU-politiikan keskeinen tavoite. Suomi voi profiloitua asiassa ottamalla EU–Venäjä-suhteiden kehittämisen oleelliseksi osaksi Suomen EU-puheenjohtajuuskauden asialistaa vuonna 2006.

Kun Suomi hyödyntää omaa Venäjä-osaamistaan EU:n Venäjä-politiikan laadinnassa ja toteuttamisessa, valvoo se myös unionin taloudellisia ja poliittisia etuja ja vahvistaa omia kahdenvälisiä suhteitaan Venäjään. Tällainen lähestymistapa on myös Venäjän etujen mukaista, koska Suomella on monia muita unionin maita tasapai-

noisempi ja monisävyisempi käsitys Venäjästä. EU:n tulisi aktivoitua taloudellisesti ja poliittisesti merkittämissä kysymyksissä sekä ylläpitää johdonmukaista linjaa Venäjän suhteen.

Suomen vahvempi rooli EU:n Venäjä-suhteiden kehittämisessä tarkoittaa myös sitä, että suomalaisia Venäjä-osaajia tulee kannustaa hakeutumaan EU:n virkakoneistoon sekä EU:n alaisiin Venäjä-instituutteihin ja tutkimuslaitoksiin kehittämään ja vastamaan EU:n ja Venäjän välisistä suhteista.

Tiiviin taloudellisen yhteistyön toteutuminen EU:n ja Venäjän välillä edellyttää, että elinkeinoelämän järjestöt ja yritysjohto osallistuvat aktiivisesti EU:n Venäjä-politiikan valmisteluun. Suomen elinkeinoelämä voisi osallistua siihen muun muassa EU–Venäjä-yhteistyöfoorumien ja kannanottojen valmistelun kautta.

Toimenpide-ehdotukset

- **Suomi määrittää EU-politiikkansa keskeiseksi tavoitteeksi EU–Venäjä-suhteiden kehittämisen ja ottaa aktiivisen roolin EU:n Venäjä-politiikan muokkaamisessa pragmaattisen suuntaan** (valtioneuvosto, eduskunta).
- **Kannustetaan ja tuetaan suomalaisten Venäjä-osaajien hakeutumista EU:n virkakoneistoon vastaamaan Venäjä-suhteista sekä EU:n alaisiin Venäjään liittyviin laitoksiin** (valtioneuvosto).
- **Elinkeinoelämän järjestöt ja yritysjohto osallistuvat aktiivisesti EU–Venäjä-yhteistyöfoorumien toimintaan ja kannanottojen valmisteluun** (Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari).

POHJOINEN ULOTTUVUUS

Pohjoinen ulottuvuus (PU) on Suomen aloite Euroopan unionin ulkosuhteiden ja alueellisen yhteistyön kehittämiseksi Euroopan pohjoisosassa. Pohjoinen ulottuvuus on yhä selkeämmin muotoutumassa osaksi EU:n ja Venäjän välistä alueellista yhteistyötä Luoteis-Venäjällä. PU:n jatkosta on tarkoitus päättää Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella syksyllä 2006. Keskeisinä seikkoina jatkolle

ovat Venäjän vahva sitoutuminen ohjelmaan ja kumppanien välinen tasavertaisuus. Venäjä tarvitsee merkittäviä logistiikka- ja infrastruktuuri-investointeja, ja näille aloille voidaan PU-kumppanuudet rakentaa tällä hetkellä toimivista ympäristö-, sosiaali- ja terveyskumppanuuksista saatujen myönteisten kokemusten perusteella.

EU:n pohjoisosassa tapahtuvan alueellisen yhteistyön merkitys tulee korostumaan Baltian maiden ja Puolan liityttyä EU:n jäseniksi. Itämeren alueella on tarvetta koordinoida hajanaisia verkostoja ja tehostaa alueen toimijoiden taloudellista yhteistyötä Venäjän kanssa muun muassa logistiikka-, tietotekniikka- ja energia-aloilla.

Toimenpide-ehdotukset

- **Suomi nostaa logistiikka- ja infrastruktuurikumppanuudet seuraavaan Pohjoisen ulottuvuuden ohjelmaan** (valtioneuvosto, eduskunta).
- **Suomi ottaa aktiivisen roolin Itämeren alueen talousalan hajanaisten verkostojen toiminnan koordinoimisessa ja asettaa sen erääksi tavoitteeksi seuraavassa Pohjoisen ulottuvuuden ohjelmassa** (valtioneuvosto, eduskunta).

EUROOPAN UNIONIN JA VENÄJÄN VÄLINEN TALOUDELLINEN INTEGRAATIO

Euroopan unionin Venäjä-yhteistyön laajeneminen ja sen käytännönläheisyys on sekä Suomen että Venäjän etujen mukaista. EU:n ja Venäjän välisen yhteistyön tulee keskittyä ensisijaisesti talousyhteistyön tiivistämiseen. Tämän lopullisena tavoitteena tulee olla EU:n ja Venäjän välinen yhteinen talousalue, joka perustuu vapaakauppasopimukseen ja markkinoillepääsyn vapauttamiseen.

Yhteisen talousalueen synty merkitsee huomattavaa askelta EU:n ja Venäjän talouden integroitumisessa, sillä sen myötä molempien osapuolten elinkeinoelämä hyötyy vapaasta taloudellisesta toiminnasta. Yhteinen talousalue helpottaa olennaisesti venäläisten yritysten

toimintaa EU:n sisämarkkinoilla ja EU-maiden yritysten toimintaa Venäjän markkinoilla.

Yhteisen talousalueen syntyminen edellyttää myös, että EU painostaa Venäjää kehittämään aktiivisesti ulkomaalaisten yritysten toimintaedellytyksiä Venäjällä. Venäjä voi muun muassa parantaa ulkomaalaisten yritysten investointisuoja, vähentää byrokratiaa sekä kehittää oikeuslaitosjärjestelmää ja omistusoikeutta koskevaa lainsäädäntöä. Tärkeä osa tätä prosessia on se, että Venäjä liittyy WTO:n jäseneksi.

Oleellinen osa yhteisen talousalueen luomisessa on myös ulkorajan toimivuuteen liittyvien esteiden poistaminen. Suomen ja Venäjän välinen raja on Venäjän rajoista parhaiten toimiva, sillä sen toimintaa on jatkuvasti kehitetty ja rajalla on kokeiltu muun muassa sähköistä tullausta helpottamaan rajaviranomaisten sekä tavarantoimittajien työtä. Rajalla tapahtuvasta kehityksestä ja uusista teknisistä ratkaisuista huolimatta väärinkäytökset ja korruptio ovat edelleen arkipäivää. Euroopan unionin tulee yhdessä Venäjän kanssa tehostaa rajan toimivuutta ja samalla parantaa siihen liittyvää valvontaa.

Euroopan unionin pitkän aikavälin tavoitteena on viisumivapaus Venäjän kanssa, sillä taloudellinen integraatio vaatii joustavia rajamuodollisuuksia. Suomen tulee aktiivisesti myötävaikuttaa siihen, että viisumivapauden edellytykset toteutuvat mahdollisimman pikaisesti. Lyhyellä aikavälillä lisätään Venäjän ja EU:n välisiä viisumijoustoja, helpotetaan molemmin puolin pitkien viisumien, oleskelulupien ja työlupien saantia sekä opiskelijoiden ja nuorten liikkumista rajojen yli.

Toimenpide-ehdotukset

- **Euroopan unioni tiivistää talousyhteistyötään Venäjän kanssa, tavoitteena on yhteinen talousalue** (valtioneuvosto).
- **Euroopan unioni etenee johdonmukaisesti kohti viisumivapautta Venäjän ja EU:n välillä sekä parantaa rajanylitysten joustavuutta mitä pikimmin** (valtioneuvosto).

Suomelle on kertynyt pitkäaikaista kokemusta ja vahvaa liiketoimintaosaamista Venäjällä. Lisäksi Suomesta on kehittynyt maailmanluokan erityisosaaja muutamilla nykytalouden tärkeillä sektoreilla. Yhdistämällä Venäjä- ja erityisosaamista, Suomi voi saavuttaa johtavan aseman Venäjä-osaajana erityisesti strategisilla toimialoilla, kuten logistiikassa, metsäteollisuudessa, rakentamisessa ja teknologiateollisuudessa. Lisäksi Venäjän liiketoimintaosaamista löytyy myös energiateollisuudesta ja elintarviketeollisuudesta.

Suomen korkea osaamistaso voi houkutella venäläisiä ja muita ulkomaalaisia Suomeen erikoistumaan näille aloille. Panostamalla osaamisen tason nostamiseen ja hyödyntämällä kertynyttä kokemusta Suomesta voi myös tulla kansainvälisesti houkutteleva kouluttaja näillä toimialoilla.

SUOMALAINEN VAHVA LIIKETOIMINTAOSAAMINEN

Suomalaisilla on pitkä kokemus Venäjällä toimimisesta, ja tälle pohjalle on syntynyt vahvaa liiketoimintaosaamista muun muassa juridiikassa, kansainvälisessä liiketoiminnassa, prosessien hallinnassa ja projektien johtamisessa. Suomalaisten kilpailuetu on paikallisen liiketoimintaympäristön hyvä tunteminen.

Venäjän oman tietotaidon ja jalostusasteen kohotessa ulkomaalaisen toimijan kilpailuetu perustuu laatuun ja osaamiseen. Juuri paikallisten liiketoimintamallien ja riskien hallitseminen voi olla suomalaisten kilpailuetu muihin ulkomaalaisiin kilpailijoihin verrattuna. Venäjä-liiketoimintaosaaminen on pidettävä korkealla tasolla, jos suomalaisyritykset haluavat säilyttää asemansa ja kasvaa Venäjän nopeasti kehittyvillä markkinoilla.

SUOMALAINEN LOGISTIikkaOSAAMINEN

Suomalainen logistiikkaosaaminen on syntynyt pitkän ja määrätietoisen työn tuloksena. Tiivis viranomaisyhteistyö ja logistiikkayritysten keskinäinen yhteistyö on ollut merkittävää alan kehittymiselle.

Suomen asema huomattavana kauttakulkumaana Venäjälle perustuu Venäjän nopeasti kasvavaan ulkomaankauppaan ja puutteelliseen logistiikkajärjestelmään. Tilanne on toistaiseksi Suomen kannalta hyvä, koska se lisää alan suomalaisen osaamisen ja palvelujen kysyntää Venäjällä. Pidemmällä aikavälillä Venäjä pyrkii entistä omavaraisemmaksi logistiikkansa suhteen ja kuljetusverkostot Baltian maiden kautta paranevat, minkä seurauksena Suomen asema kauttakulkumaana saattaa muuttua. Kehitys asettaa uusia haasteita suomalaiselle logistiikkaosaamiselle ja -palveluille.

Suomalaiset yritykset osallistuvat aktiivisesti Venäjän logistiikkiin infrastruktuurihankkeisiin ja tulevat osaksi venäläistä logistiikkaverkostoa. Tavoitteen toteutumiseksi Suomen tulee kehittää edelleen viranomaisten yhteistyötä, tukea suomalaisten yritysten logistiikkaosaamista Venäjällä sekä saada venäläisiä Suomeen opiskelemaan ja erikoistumaan logistiikkaan. Tavoitteena on suomalaisen logistiikkaosaamisen hyödyntäminen molempien maiden etujen mukaisesti.

SUOMALAINEN PUU- JA PAPERIOSAAMINEN

Suomessa on merkittävä metsäteollisuuden osaamiskeskittymä. Suomi hyödyntää jo Venäjää raakapuun lähteenä, mutta tulevaisuuden mahdollisuudet ovat huomattavasti suuremmat. Venäjän oma met-

säteollisuus on hitaasti kasvamassa, ja on vain ajan kysymys, milloin Venäjän investointi-ilmapiiri paranee siinä määrin, että puun jalostaminen ja paperituotanto siirtyvät lähemmäksi raaka-ainelähteitä.

Metsäteollisuuden suuret investoinnit odottavat edelleen Venäjän metsälainsäädännön valmistumista. Ennen sitä yritykset eivät investoine suuriin jalostuslaitoksiin. Lakien valmistelussa suomalais-venäläisten viranomaisten välinen yhteistyö ja suomalaisen kokemuksen hyödyntäminen ovat olleet tärkeitä. Suomalaisilla on huomattavia mahdollisuuksia nostaa Venäjän metsätalouden ja -teollisuuden kilpailukyky esimerkiksi toteuttamalla yhteisiä puunhankinnan logistiikan ja metsänhoidon kehittämishankkeita.

Suomella on koko metsäteollisuuden arvoketjuun liittyvää johdettavaa osaamista ja myös tuntemusta alan toiminnasta Venäjällä. Suomalaiselle metsäalan osaamiselle on huomattavaa kysyntää, ja sitä voidaan merkittävästi hyödyntää Venäjän hankkeissa.

RAKENNUSALAN OSAAMINEN

Suomalaisilla yrityksillä on pitkä kokemus rakentamisesta Venäjällä. Rakennusalan piiristä kehittyi Suomen idänkaupan pioneeriyrityksiä, ja tälle teollisuudelle on kertynyt arvokasta osaamista vuosien varrella. Lisäksi useita suomalaisia pk-yrityksiä on lähtenyt rakennusyritysten vanavedessä Venäjälle alihankkijoiksi. Alihankintaa tarjoavat niiden lisäksi nykyisin monet venäläiset ja suomalaisten Venäjälle perustamat yritykset.

Suomalaisten rakennusyritysten suuri huoli Venäjällä toimimisessa on rahoitus. Rahoitus joudutaan hoitamaan useimmiten kassavirtarahoituksena, mikä hidastaa kasvua huomattavasti. Rahoituksen ja vakuuskäytäntöjen kehittymättömyys haittaa erityisesti asuntojen perustajaurakointia, jossa suomalaisilla yrityksillä on kokonaisvaltaista osaamista ja markkinanäkymät ovat lupaavat.

Suomalaisilla rakennustuotteilla on Venäjällä hyvä maine ja niitä pidetään laadukkaina, luotettavina ja paikalliseen ilmastoon soveltuvina. Kuluttajat arvostavat suomalaisten yritysten soveltamia teknisiä ratkaisuja ja niihin liittyvää osaamista.

Rakentaminen on yksi nopeimmin kasvavista tuotannonaloista Venäjällä ja se tarjoaa myös huomattavia mahdollisuuksia suomalaisille rakennus- ja kiinteistöalan palveluyrityksille sekä alan koulutus- ja tutkimuslaitoksille.

TEKNOLOGIAOSAAMINEN

Venäjä pyrkii nostamaan tieto- ja viestintäteknologista (ICT) osaa- mistasoaan ja rakentamaan tietoyhteiskuntaa. Samalla Venäjä tun- tee oman teknologiansa rajoitteet ja ymmärtää, että kilpailukyvyyn parantaminen edellyttää huomattavia panostuksia teknologiaan ja jalostusasteen nostamista. Venäjän valtiojohto tietää, että tietotekno- logian käyttöasteen kasvattaminen on välttämätön elinehto talou- den monipuolistumiselle ja monien kansalaisten peruspalveluiden kuten terveys- ja sosiaalisektorin, koulutuksen ja turvallisuuden kehittymiselle. Venäjä haluaa panostaa myös oman teknologiateol- lisuutensa viennin lisäämiseen, ja sektorin kehittämiskonseptissa on otettu mallia muiden maiden onnistuneista ICT-alan tuotevien- timalleista. Teknologiateollisuutta on pyritty kehittämään muun muassa perustamalla venäläinen tekniikan ja innovaatioiden val- tiollinen riskirahasto ja panostamalla voimakkaasti tiede- ja tekno- logiapuistokonseptiin.

Venäjän teknologiakysyntä kasvaa ja Suomi voi puolestaan tarjota korkean tason tietoteknologiaa sekä muuta korkean tekniikan osaa- mista, joskin näiden markkinointi Venäjällä on vielä alkuvaiheessa. Kun yhdistetään Suomen korkea teknologinen osaaminen ja Venä- jän kasvava kysyntä, voivat molemmat maat hyötyä yhteistyöstä.

Tällä hetkellä vain muutama suomalainen teknologiayritys tekee kehitystyötä Venäjällä ja osallistuu venäläisiin tietoteknologiahank- keisiin. Jotta suomalaiset yritykset pääsevät mukaan Venäjän tieto- yhteiskunnan kehittämiseen, on suomalaisen ja venäläisen hallinnon välistä yhteistyötä lisättävä huomattavasti. Keskeinen edellytys sille, että suomalaisia pieniä teknologiayrityksiä saadaan mukaan yhteis- työhön, on luotettavia ja laadukkaita yhteistyökontakteja sisältävän verkoston kehittäminen.

Suomalaisia teknologian alan korkeakouluja ja tutkimuslaitoksia kannustetaan erikoistumaan oman alansa Venäjä-huippuosaajiksi ja alan kaikkia toimijoita tiiviimpään yhteistyöhön venäläisten kumppaneiden kanssa. Tavoitteena on saavuttaa asema houkuttelevana yhteistyökumppanina ja koulututumispaikkana venäläisille ICT- ja teknologia-alan osaajille. Suomen houkuttelevuutta voidaan helposti lisätä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten koordinoidulla erikoistumisella ja työnjaolla.

SUOMEN KESKEISET OSAAMISALUEET

Suomen tavoitteena on markkinajohtajuus strategisesti tärkeillä aloilla, joissa suomalaisilla on erityisosaamista. Aseman saavuttamiseksi tai pitämiseksi on näiden alojen tutkimus- ja kehitysyhteistyötä sekä rahoitusta lisättävä merkittävästi. Tutkimuslaitoksia on rohkaistava erikoistumaan johtavaksi osaajaksi oman alansa tutkimuksessa. Sama koskee koulutusta, jossa tällä hetkellä tarjotaan samantapaista perusliiketoimintakoulutusta miltei kaikissa korkeakouluissa, mutta vain harva kouluttautumisaikka tarjoaa syvempää erikoistumista Venäjän eri liiketoiminta-aloihin. Venäjän perusliiketoimintakoulutus on järjestettävä yhteistyöverkostojen avulla ja samalla on tuettava korkeakoulujen keskinäistä erikoistumista. Näin tehostetaan suomalaista koulutusverkostoa ja lisätään huomattavasti Suomen houkuttelevuutta kouluttautumismaana.

Innovaatioihin pohjautuvan yhteistyön kehittäminen suomalais- ja venäläisten toimijoiden välillä luo aivan uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Venäjällä on paljon osaamista ja korkeakouluja, jotka ovat erikoistuneet tietyille kapeille tieteenaloille. Näitä resursseja hyödynnetään kehittämällä yhteistyössä osaamista ja uusia tuotteita globaaleille markkinoille.

Toimiva viranomaisyhteistyö Venäjän kanssa on hyvin tärkeää, mikä on osaltaan tukenut myös yrityksiä Venäjän liiketoiminnan kehittämisessä. Tästä syystä yhteistyön tiivistäminen on keskeinen edellytys suomalais-venäläisen osaamistason kehittymiselle ja Venäjän teollisuuden tulevien tarpeiden tunnistamiselle sekä talouskehityksen ennakoinnille.

Viranomaisten ja tutkimuslaitosten kahdenvälisen suhteiden lisäksi Suomen ja Venäjän välinen tiede- ja teknologiayhteistyökomissio toimii tiede- ja teknologia-alan yhteistyöelimenä.

Strategisesti tärkeät alat on huomioitava myös Suomen ja Venäjän poliittisella asialistalla. Keskinäistä yhteistyötä tulee syventää muodostamalla kumppanuuksia Suomelle strategisesti tärkeillä osaamisaloilla. Yhteistyöelimiin kutsutaan viranomaistoimijoiden lisäksi toimiala-kohtaisia tutkimuslaitoksia, liittoja ja akatemioita. Nykyistä valtioidenvälistä sopimus pohjaa uudistetaan ja pyritään konkreettisiin yhteistyötä käytännössä tukeviin sopimuksiin Venäjän kanssa tutkimus-, koulutus- ja innovaatiotoiminnan aloilla.

Venäjä valmistelee teollisuus- ja teknologiapuistojen perustamista tukemaan teollisuuden monipuolistumista, rakenneuudistusta ja luomaan merkittäviä teollisuuskeskittymiä. Suomella on vahvaa teknologiaosaamista, ja monella suurella suomalaisella yrityksellä on samantapaisten hankkeiden kehittämisestä kokemusta, jota voidaan hyödyntää myös Venäjällä. Monelle suomalaisyritykselle Venäjän teollisuus- ja teknologiapuistot voivat tarjota erinomaisen tilaisuuden ja ympäristön kehitystyön tai tuotannon aloittamiseen. Suomen julkinen valta voi ottaa alkuvaiheessa aktiivisen roolin ja osallistua näiden hankkeiden kehittämiseen erityisesti Suomen lähialueilla.

Teknologiapuistojen kehittämisen ohella pyritään Venäjän innovaatio-osaamista hyödyntämään nykyistä laajemmin. Venäjän innovaatiopolitiikka perustuu paljolti valtion tutkimuslaitosten panoksiin; ja keskeinen kysymys on, miten voidaan synnyttää uusia yrityksiä kaupallistamaan tämän työn tuloksia. Esimerkiksi perustamalla suomalais-venäläinen innovaatiokeskus, voidaan hyödyntää molempien maiden korkeaa osaamista sekä löytää uusia dynaamisia yhteistyömahdollisuuksia niin hallinnon kuin elinkeinoelämän alalla. Samalla venäläiselle osapuolelle tarjoutuu mahdollisuus tutustua tai jopa kokeilla suomalaisen julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyömalleja.

Toimenpide-ehdotukset

- **Suomi tavoittelee strategista sopimusta Venäjän kumppanuudesta keskeisillä osaamisaloilla** (valtioneuvosto, eduskunta).
- **Lisätään rahoitusta Suomen keskeisten osaamisalueiden Venäjä-koulutukseen, tutkimukseen ja t&k-toimintaan** (kauppa ja teollisuusministeriö, työministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, valtiovarainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, opetusministeriö, TEKES).
- **Tiivistetään yhteyksiä suomalaisten ministeriöiden, yritysten sekä korkeakoulujen ja Venäjän vastaavien tahojen välillä tutkimusyhteistyön ja innovaatioiden kehittämiseksi** (valtioneuvosto, yliopistot, ammattikorkeakoulut, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamarit).
- **Korkeakoulut ja tutkimuslaitokset erikoistuvat koordinoidusti oman alansa huippuosaajiksi** (opetusministeriö, yliopistot, ammattikorkeakoulut, tutkimuslaitokset, Suomen Akatemia).
- **Markkinoidaan venäläisille mahdollisuuksia tulla opiskelemaan Suomeen keskeisille osaamisaloille** (opetusministeriö, yliopistot, ammattikorkeakoulut).
- **Suoritetaan tiede- ja teknologiayhteistyökomission toiminnan arviointi, jonka pohjalta toimintaa kehitetään** (ulkoasianministeriö, opetusministeriö, Suomen Akatemia).
- **Osallistutaan Venäjän teollisuus- ja teknologiapuistojen kehittämiseen erityisesti Suomen lähialueilla** (kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö, TEKES, Sitra).
- **Edistetään suomalais-venäläistä innovaatioyhteistyötä yhteisellä innovaatiokeskuksella** (kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö, opetusministeriö, TEKES, Elinkeinoelämän keskusliitto, Finnvera, Sitra).

Kansainvälisesti korkeatasoiset asiantuntijapalvelut

Korkeatasoinen suomalainen Venäjä-osaamisen palvelee erityisesti suomalaista elinkeinoelämää, mutta samalla sitä on osattava myydä kansainvälisesti. Nykyisten kaupallisten Venäjä-asiantuntijapalveluiden tarjonta on Suomessa pirstaleista, alan konsulttiyhtiöt ovat lähes poikkeuksetta pieniä, eivätkä ne useimmiten ole kansainvälisesti tunnettuja. Venäjän talouden kasvaessa asiantuntija- ja konsulttipalveluiden kysyntä lisääntyy niin Suomessa kuin ulkomailla. Venäjä-osaaminen on kilpailutekijä, jota Suomen tulee hyödyntää ja kehittää.

NYKYISTEN PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN JA MARKKINOINTI

Venäjän-kauppaa harjoittava tai siellä toiminnan aloittamista suunnitteleva yritys tarvitsee luotettavaa tietoa paikallisista oloista. Yritys tarvitsee neuvontapalveluja muun muassa riskien kartoituksesta, toiminnan sijaintipaikasta, rekrytointimahdollisuuksista, markkinatutkimuksista, kilpailutilanteen analysoinnista ja lakipalveluista. Uusien tulokkaiden toimintaan Venäjällä sisältyy riskejä, jotka liittyvät ennen kaikkea heikkoon markkinatietämykseen ja liiketoimintaympäristön hallintaan. Nämä riskit yrityksen on osattava tunnistaa ja siinä asiantuntijat ovat välttämättömiä.

Suomessa näitä palveluita tarjoavat julkiset toimijat, julkista tukea saavat vienninedistämis- ja kansainvälistymisorganisaatiot sekä

yksityiset konsultit. Sen lisäksi maksutonta tietoa Venäjän taloudesta tarjoaa joukko tutkimuslaitoksia. Tietoa on tarjolla, mutta yrityksen – erityisesti pk-yrityksen – on usein vaikeaa tietää, minkä toimijan puoleen kääntyä ja mitä informaatiota hakea.

Nykyisten asiantuntijapalveluiden ja tiedontuottajien on verkostoiduttava tiiviimmin, erikoistuttava ja syvennettävä ydinosaamistaan. Yhteistyöverkon avulla voidaan kehittää laadukkaampia asiantuntijapalveluja, joita niiden tarjoajat voivat myös yhteistyössä markkinoida ulkomailla.

Monet suomalaiset pk-yritykset ovat kohdanneet ongelmia Venäjällä muun muassa paikallishallinnon byrokratian kanssa. Siksi pk-yritysten tiedontarve kohdistuu etenkin liiketoimintainformaatioon Venäjän oloista ja paikallistason kehityksestä. Paikallisolojen tuntemus on erityisen tärkeää silloin, kun yritys perustaa tuotantoaan Venäjälle.

Valtaosa suomalaisista julkisista toimijoista ja vienninedistämisorganisaatioista sijaitsevat Moskovon ja Pietarin alueilla jolloin ne tuntevat nämä alueet parhaiten. Venäjän muiden alueiden liiketoimintapotentiaali kasvaa koko ajan ja suomalaisia yrittäjiä on kannustettava myös näille uusille markkinoille. Näillä alueilla kilpailu on edelleen vähäistä ja liiketoiminnan kasvuedellytykset ovat siten suuremmat. Suomalaisen vienninedistämis-toimijoiden tulee nykyistä vahvemmin tuoda esille näiden alueiden mahdollisuuksia omassa palvelutarjonnassaan.

TE-keskusten asiamiehillä on keskeinen rooli tiedon jakamisessa yrityksille. Nykyisin Kaakkois-Suomen TE-keskus on erikoistunut Venäjään liittyvien palveluiden tarjontaan ja muut TE-keskukset ohjaavat Venäjästä kiinnostuneet asiakkaansa sinne. Kaikilla Suomen TE-keskuksilla tulee olla perustietoa Venäjästä sekä suomalaisista asiantuntijapalveluiden tarjoajista. Tällöin TE-keskukset pystyvät ohjaamaan Venäjän markkinoista kiinnostuneita yrittäjiä oikean palveluntarjoajan luo nykyistä tehokkaammin ja nopeammin. TE-keskusten vienninedistämisosaamista voidaan kohentaa lisäämällä Venäjä-koulutusta niiden asiantuntijoille.

Suomella on korkeatasoista Venäjä-osaamista ja -tutkimusta. Kehittämällä nykyisten palvelu-tarjoajien osaamisalueita ylittävää yhteistyötä voidaan luoda merkittävä ja kansainvälisesti arvostettu

Venäjän liiketoiminnan asiantuntijapalveluiden tarjoaja. Asiantuntijaosaamisen kehittäminen ja kansainvälinen kaupallistaminen voi olla uusi kasvuala Suomessa. Suomalaisten asiantuntijapalveluiden tarjoajien tulee tarkistaa nykyisiä toimintamallejaan ja yhteistyömahdollisuuksiaan sekä selvittää mahdollisuuksia kaupallistaa palveluitaan kansainvälisesti.

Toimenpide-ehdotukset

- **Kehitetään nykyisiä julkisia toimijoita ja julkista tukea saavia asiantuntijapalveluita erikoistumalla ja verkostoitumalla paremmin** (Finpro, Suomalais-Venäläinen kauppakamari, Finnvera, TE-keskukset, konsulttiyritykset).
- **Edistetään nykyistä enemmän Suomen elinkeinoelämän täsmämarkkinointia Venäjällä ottaen huomioon myös alueiden erilaisuus** (Finpro, Suomalais-Venäläinen kauppakamari, konsulttiyritykset, Elinkeinoelämän keskusliitto).
- **Suomalaiset toimijat kehittävät yhteistyössä toimivan tukiverkon Venäjälle meneville ja siellä jo toimiville yrityksille** (kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ulkoasianministeriö, Finpro, Suomalais-Venäläinen kauppakamari, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari, yritykset).
- **Annetaan TE-keskusten vientiasiamiehille Venäjän kaupan perusteiden koulutusta ja tietopaketti Venäjän asiantuntijapalveluiden tarjoajista** (kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö, TE-keskukset).
- **Selvitetään mahdollisuuksia muodostaa kansainvälisesti merkittävä liiketaloudellisin periaattein toimiva Venäjä-asiantuntijapalvelujen tarjoaja** (Sitra).

KILPAILUKYKYINEN RAHOITUS- JA TAKUUJÄRJESTELMÄ EDELLEEN TÄRKEÄ

Yrityksille kilpailukykyinen vientitakuujärjestelmä on tärkeä ja erityisesti suuremmissa hankkeissa rahoitustakuu on merkittävä kilpailuetu. Suomen julkisen vientitukijärjestelmän on pysyttävä kilpailukykyisenä suhteessa muihin keskeisiin kilpailijamaihin, muuten Suomi menettää

asemiaan Venäjällä. Finnvera on alan keskeinen toimija ja sen tehtävänä on tarjota ja kehittää vientitakuita markkinoiden tarpeiden mukaisesti.

Pk-yrityksien keskeinen ongelma on Venäjän liiketoimintariskien kantaminen. Kun Venäjän osuus yrityksen liikevaihdosta nousee koko yritystä dominoivaksi, niin äkkinäinen heilahdus Venäjän taloudessa tai muutokset rajamääräyksissä voivat hetkessä tuottaa ylitsepääsemättömiä vaikeuksia pk-yritykselle. Vientitakuiden lisäksi Venäjällä toimiville suomalaisille pk-yrityksille voidaan kehittää esimerkiksi muutos- ja kriisitilannetakuu.

Julkisrahoitteisia pääomasijoituksia Venäjälle suuntautuviin yrityksiin hoitaa Suomessa tällä hetkellä vain Finnfund. Se on vastikään räjannut omien toimintaperiaatteidensa (kehitysyhteistyö) vuoksi Moskovan ja Pietarin toimintansa ulkopuolelle ja painottaa rahoituksen kehitysvaikutusta entistä enemmän. Näistä syistä rahoitustarjontaan on syntynyt vajetta, jota on analysoitava tarkemmin. Eräänä vaihtoehtona on kehittää uusi suomalainen pk-yrityksiin keskittyvä Venäjä-rahasto esimerkiksi alle kolmen miljoonan euron pääomasijoituksiin.

Toimenpide-ehdotukset

- **Lisätään informaatiota pk-yritysten rahoitusmahdollisuuksista ja arvioidaan vientitakuiden kilpailukyky** (Finnvera, Finpro, Suomalais-Venäläinen kauppakamari, TE-keskukset).
- **Selvitetään pk-yritysten hankkeiden rahoittamiseen keskittyvän Venäjä-rahaston tarve** (ulkoasianministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, Finnfund, Finnvera, Sitra).

VENÄLÄISTEN YRITYSTEN INVESTOINNIT SUOMESSA

Suomalaisille yrityksille löytyy tarjontaa kansainvälistämispalveluista Venäjälle, mutta venäläisten yritysten tuloa Suomeen ei aktiivisesti edistä Invest in Finlandin ohella mikään muu toimija. Venäjän kaupallinen edustusto pyrkii omilla keinoillaan edistämään venäläisten yritysten vientiä Suomeen.

Suomalaiset kansainvälistymispalveluiden tarjoajat voivat toimia huomattavasti enemmän kaksisuuntaisesti sekä laaja-alaisemmin ja näkyvämmiin Venäjällä. Lisäksi monilla niistä on tietoa venäläisten yritysten tarpeista sekä edustustot Venäjällä, mikä antaa edellytykset laajamittaiseen palveluntarjontaan. Tavoitteena on edistää kaksisuuntaisesti kauppaa ja investointeja keskitetymin, koordinoitummin ja tehokkaammin. Tämä edellyttää, että nykyiset toimijat tarkistavat palveluntarjontaansa ja etsivät synergioita lisäämällä yhteistyötä keskenään.

Toimenpide-ehdotukset

- **Kehitetään nykyisiä asiantuntijapalveluita palvelemaan myös venäläisiä yrityksiä** (Invest in Finland, Suomalais-Venäläinen kauppakamari, kauppa- ja teollisuusministeriö, TE-keskukset, Keskuskauppakamari).
- **Edistetään venäläisten yritysten investointeja Suomeen** (Invest in Finland, kauppa- ja teollisuusministeriö, Suomalais-Venäläinen kauppakamari, TE-keskukset, Keskuskauppakamari).

Venäjä-tutkimus kansainvälisesti korkealle tasolle

Jotta Suomen korkea Venäjä-osaamistaso säilyy ja kehittyy, panostetaan korkeatasoiseen Venäjä-tutkimukseen. Venäjä-aiheista tutkimusta rahoittavat ensisijaisesti opetusministeriö ja Suomen Akatemia. Lisäksi kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Suomen Pankki, TEKES sekä elinkeinoelämä tukevat projektirahoituksen ja oman toimintansa kautta suomalaista Venäjä-tutkimusta. Rahoittajien määrästä huolimatta perusrahoitus on riittämätön ja hankkeet lyhytaikaisia. Osa tutkimuslaitoksista hakee lisäksi erilaisia EU-tutkimuksia, jotka on useimmiten suunnattu ensisijaisesti soveltavaan tutkimukseen tai käytännön selvityksiin. Niiden omarahoitusosuuksien kerääminen on usein vaikeaa julkisen vallan budjettirahoitteisille tutkimuslaitoksille.

Tutkimuslaitoksilta vaaditaan kasvavassa määrin omaa rahoitusta ja kilpailu tutkimusmäärärahoista kiristyy. Jos Suomi haluaa profiloitua johtavana Venäjä-osaajana, on sekä nykyisiä rahoitusjärjestelmiä että niiden päällekkäisyyksiä arvioitava uudelleen. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota riittävään perusrahoitukseen, lisättävä kansainvälistä yhteistyötä sekä tarkistettava suomalaisten tutkimuspanostusten mittareita ja arvioitava kriittisesti julkisen tutkimusrahoituksen nykyisiä suuntauksia.

TEHOSTETAAN TUTKIMUSTA KESKITTÄMÄLLÄ OSAAMISTA JA POISTAMALLA PÄÄLLEKKÄISYYKSIÄ

Yhteistyötä tutkimuslaitosten ja rahoittajien kesken olisi kehitettävä, ja sen tulisi olla pitkäjänteistä ja perusrahoitukseltaan riittävää. Soveltavan tutkimuksen tutkimushankkeiden resurssien kriteerinä ei voi olla pelkästään väitöskirjojen määrä, vaan mittareiden olisi oltava huomattavasti käytännönläheisempiä.

Tutkimuksen rahoittajien tulee sitoutua tutkimuksen suorittajalaitokseen yhtä tutkimusta pidempään, koska tällöin laitoksen ja sen tutkijoiden osaaminen karttuu ja laatu paranee. Myös tutkimukseen suunnattujen resurssien tasoa on syytä tarkistaa ja lisätä tutkimuksen tuotoshakuisuutta. Venäjä-tutkimusten tulee olla laadukasta ja tutkimusaiheiden yhteiskunnan ja talouselämän kannalta relevantteja. Tutkimuslaitoksia on kannustettava keskinäiseen yhteistyöhön, selkeään työnjakoon sekä tehokkaaseen resurssien käyttöön.

Koska johtavaksi Venäjä-osaajaksi kehittyminen edellyttää myös kansainvälisesti korkeatasoista akateemista tutkimusta, on Suomen osallistuttava nykyistä aktiivisemmin Venäjän kansainvälisten tutkimusverkostojen kehittämiseen ja tutkimusten rahoittajien on luotava tälle kansallisen tason edellytykset. Tason nostaminen edellyttää lisää Venäjä-aiheisia professuureja yliopistoihin, jotta yliopistojen Venäjä-osaamisen taso nousisi. Myös elinkeinoelämän tulee osallistua uusien Venäjä-professuurien perustamiseen ja toimenkuvan määrittelemiseen.

Lähialueiden ympäristöhankkeille, kuten Pietarin lounainen jätevedenpuhdistamo, on kerätty kansainvälistä pääomaa ja lainarahaa Pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuuden kautta käyttäen suomalaista alkupanostusta lähtökohtana. Samanlaista mallia voidaan soveltaa myös tutkimusrahoituksen saralla kuitenkin niin, että suomalaisten omaa panostusta ja vastuuta samalla lisätään. Lisäämällä tiedotusta EU:n ja muiden kansainvälisten toimijoiden jakamasta rahoituksesta sekä kehittämällä kansallisia rahoituskanavia vastamaan omarahoitusosuuksista voidaan huomattavasti lisätä kansainvälistä rahoitusta suomalaiselle Venäjä-aiheiselle tutkimukselle.

Toimenpide-ehdotukset

- **Suomalaisten tutkimuslaitosten Venäjä-tutkimusyhteistyötä tehostetaan keskittämällä osaamista ja poistamalla päällekkäisyyksiä** (tutkimuslaitokset)
- **Tutkimuksen rahoittajat ohjaavat tutkimuslaitosten erikoistumis- ta ja sitoutuvat nykyistä pitkäjänteisempään sekä määrätietoisempaan rahoitukseen** (opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, Suomen Akatemia).
- **Turvataan riittävä määrä Venäjän yhteiskunnan, talouden ja kulttuurialan professuureja** (opetusministeriö, Suomen Akatemia, yliopistot, Elinkeinoelämän keskusliitto).
- **Turvataan riittävät perusresurssit akateemiseen ja soveltavaan Venäjä-tutkimukseen** (opetusministeriö, Suomen Akatemia).
- **Hankitaan kansainvälistä tutkimusrahoitusta suomalaisen Venäjä-tutkimuksen käyttöön** (opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö).

SOVELTAVA TUTKIMUS PALVELEMAAN ELINKEINOELÄMÄN TARPEITA

Suomessa on jo nyt paljon Venäjä-tutkimusta liiketalouden ja kaupan aloilla, mutta tutkimus on pirstaleista ja yhteistyö toimijoiden kesken vähäistä. On kyseenalaista, palveleeko soveltava tutkimus riittävän tehokkaasti elinkeinoelämän tarpeita. Suomen korkean tason Venäjä-osaaminen on suunnattava juuri tämän kanavan kautta palvelemaan elinkeinoelämän tarpeita, ja se on kaupallistettava myös kansainvälisesti. Nykyisiä tutkimushankkeita tulee tarkistaa ja suunnata soveltava tutkimus tehokkaammin.

Samalla kutsutaan liike-elämän edustajia osallistumaan tutkimuksen rahoittamiseen, jolloin voidaan nostaa panostuksia ja parantaa kohdentamista. Tutkimus- ja tietoyhteistyössä tulee ottaa huomioon pk-yritysten tarpeet. Suomalaiset pk-yritykset tarvitsevat tietoa riskien kartoittamisesta ja uusien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamisesta. Tutkimus- ja tietoyhteistyötä on keskitettävä sekä Venäjän yleisen liiketoimintaympäristön

mahdollisuuksien tunnistamiseen että Suomelle merkittävälle tuotannon aloille.

Suomessa on yli 30 erilaista Venäjään liittyvää tutkimus- tai tietoportaalia, joiden taso vaihtelee. Olemassa olevaa tietoa ja tutkimusta Venäjästä on kuitenkin runsaasti, ja sen järkevä järjestäminen ja käyttäjäystävällinen muoto ovat tärkeitä sen hyödyntämisen tehostamiseksi. Useat olemassa olevat portaalit ovat projektirahoitteisia, eli niiden toiminta loppuu rahoituksen myötä. Nämä tietoportaalit tulee liittää yhteen ja luoda koontiportaali, joka tarjoaa ajankohtaista tietoa ja raportteja Venäjän tilasta. Portaalin yhteydessä julkaistaan tiedot kaikista Suomessa viime aikoina tehdyistä Venäjää käsittelevistä ajankohtaisista tutkimuksista ja uusista julkaisuista. Koontiportaalin rahoitus on turvattava.

Toimenpide-ehdotukset:

- **Talouden soveltava Venäjä-tutkimus kohdennetaan palvelemaan nykyistä paremmin suomalaisen elinkeinoelämän tarpeita ja yritytä** (opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ulkoasianministeriö, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari, tutkimuslaitokset).
- **Yrityksille ja erityisesti pk-yrityksille on tarjolla liike-elämää palvelevaa informaatiota Venäjän taloudesta ja maan liiketoimintaympäristöstä** (Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari, tutkimuslaitokset, kauppa- ja teollisuusministeriö, opetusministeriö, Finpro, Suomalais-Venäläinen kauppakamari).
- **Yritykset osallistuvat soveltavan tutkimuksen rahoittamiseen** (Elinkeinoelämän keskusliitto, yritykset).
- **Perustetaan suomalaisista rahoittajien ja tutkimuslaitosten edustajista rahoitusryhmä koordinoimaan yritysten kansallisen rahoituksen käyttöä omarahoitusosuuksiin kansainvälisissä tukihakemuksissa** (opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, TEKES, tutkimuslaitokset).
- **Nykyisiä tutkimus- tai tietoportaaleja yhdistämällä luodaan yhteinen "Finland's Russia Know-How" -portaali johon yhdistetään ja linkitetään Suomessa olemassa oleva Venäjä-tieto** (opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, tutkimuslaitokset, Suomalais-Venäläinen kauppakamari, Aleksanteri-instituutti).

Venäjä-liiketoiminnan osaamistason kohottaminen

Suomi haluaa menestyä Venäjän kasvavilla markkinoilla, joten suomalaisen Venäjä-liiketoimintaosaamisen täytyy pysyä korkealla tasolla. Tämä edellyttää sitä, että Suomi panostaa osaamisen kehittymiseen yrityksissä, yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Venäjän kielen ohella Venäjä-liiketoimintaosaaminen on perustaito jotta menestyisi siellä. Suomalaisten liiketoimintaosaamista Venäjällä muun muassa juridiikassa, kansainvälisessä liiketoiminnassa, prosessien hallinnassa ja projektien johtamisessa arvostetaan korkeasti.

VENÄJÄ TARJOAA HAASTAVAN URAVAIHTOEHDON

Kaupallista uraa suunnittelevalle nuorelle Venäjä on haastava uravaihtoehto. Valitettavasti yleinen tiedon puute ja Venäjän huono julkisuuskuva laimentavat opiskelijoiden halukkuutta nähdä näitä mahdollisuuksia.

Yritykset tarvitsevat erityisesti kaupan, oikeustieteen, talouden ja tekniikan alan osaajia, jotka oman alansa lisäksi tuntevat Venäjän liiketoimintaympäristöä ja jonkin verran kieltä. Jotta opiskelijat osaisivat paremmin tunnistaa Venäjän tarjoamat mahdollisuudet, on elinkeinoelämän osallistuttava huomattavasti aktiivisemmin Venäjä-liiketoimintaopetuksen markkinointiin ja opetuksen sisällön tuottamiseen. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tulee kyetä

kouluttamaan kaupallisen ja taloudellisen alan osaajia yritysten kasvavaan tarpeeseen Venäjällä sekä motivoida opiskelijoita valitsemaan tällainen uravaihtoehto.

Elinkeinoelämä voi osallistua Venäjä-potentiaalin markkinointiin suomalaisissa kaupan ja tekniikan alan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa muun muassa yhteisen Road Shown kautta. Elinkeinoelämän osallistuminen alan markkinointiin avaa opiskelijoiden silmät markkina-alueen mahdollisuuksille. Elinkeinoelämän johdolle tulisi järjestää mahdollisuuksia osallistua aktiivisemmin myös Venäjä-opetuksen kehittämiseen ja tilaisuuksia tavata alan opiskelijoita.

Venäjä-osaajien kouluttamiseksi voidaan perustaa yliopistojen nykyisten verkostojen pohjalle taloushautomo. Taloushautomo voi olla vuoden pituinen ohjelma korkeakouluopintojen loppuvaiheessa oleville opiskelijoille. Hautomo suunnataan ensisijaisesti kaupan, oikeustieteen, talouden ja tekniikan korkeakouluopiskelijoille ja se on joustavan opinto-oikeussopimuksen sekä Aleksanteri-instituutin maisterikoulun kautta avoin kaikkien yliopistojen opiskelijoille. Hautomon toimintaan osallistuville yrityksille panostus olisi rahallisesti sekä ajallisesti pieni, mutta yritykset saisivat uuden rekrytointikanavan Venäjän liiketoiminnan osaajista esimerkiksi työharjoittelun kautta. Elinkeinoelämän aktiivinen osallistuminen ja soveltava painotus lopputyöhön lisäisivät huomattavasti opiskelijoiden kiinnostusta taloushautomoa ja Venäjän liiketoimintamahdollisuuksia kohtaan. Määrätietoisella panostuksella hautomosta voisi tulla myös kansainvälisesti merkittävä Venäjä-liiketoiminnan kouluttaja.

Monessa suomalaisessa yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa tarjotaan ”Doing Business in Russia” -tapaista liiketoimintaosaamisen peruskurssia. Näiden kurssien taso ja laajuus vaihtelee korkeakoulusta riippuen. Opetusta ja korkeakoulujen välistä erikoistumista voidaan edistää kehittämällä yhteinen peruskurssi, jolloin resursseja vapautuu erikoistumiseen. Perusopetusta voidaan tehostaa kehittämällä nykyisille kursseille yhteinen runko. Osa kurssin materiaalista sekä sisällöstä on silloin yhteistä ja nettipohjaista. Yhteinen peruskurssi lisää opetuksen laatua sekä yhdistää eri toimijoita luontevasti.

Samalla opiskelijalle avautuu mahdollisuus tutustua opetustarjonnan koko laajuuteen.

Suomalaisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoille on tarjolla enemmän vaihtopaikkoja venäläisissä yliopistoissa kuin niitä hyödynnetään. Opiskeluvuosi ulkomailla on paras mahdollinen tapa tutustua vieraaseen kulttuuriin ja maahan sekä oppia kieltä. Suomalaisen elinkeinoelämän tulisi aktiivisesti kertoa sijoittumisestaan Venäjälle, mikä motivoi opiskelija- ja harjoitteluvaihtoon lähtemistä. Suomalaisia korkeakouluopiskelijoita kannustetaan viettämään vaihtovuosi Venäjällä ja tutustumaan sen eri alueisiin, jolloin suomalaiset nuoret oppisivat tuntemaan käytännössä Venäjän kasvavat markkinat ja olosuhteet.

Toimenpide-ehdotukset

- **Toteutetaan elinkeinoelämän Venäjä-Road Show suomalaisiin korkeakouluihin** (yritykset, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari).
- **Lisätään Venäjän liiketoiminnan opetusta kaupan alan korkeakouluissa sekä lisätään yhteistyötä koulutustarjoajien kesken ja opetuksen resursseja** (opetusministeriö, yliopistot, ammattikorkeakoulut).
- **Kehitetään nykyisistä verkostoista erityisesti kaupan, oikeustieteen, talouden ja tekniikan korkeakouluopiskelijoille hautomo, joka yhdistää soveltavan tutkimuksen ja elinkeinoelämän tarpeet** (yliopistot, Elinkeinoelämän keskusliitto, yritykset).
- **Tuotetaan nykyisistä Venäjän liiketoimintakoulutusmateriaalista yhteinen osittain nettipohjainen peruskurssipaketti** (opetusministeriö, yliopistot, ammattikorkeakoulut, Aleksanteri-instituutti).
- **Kannustetaan nykyistä enemmän suomalaisia opiskelijoita opiskelija- ja harjoitteluvaihtoon venäläisiin korkeakouluihin sekä yritysharjoitteluun myös Pietaria kauemmas** (opetusministeriö, yliopistot, ammattikorkeakoulut, yritykset).

TYÖN OHESSA TAPAHTUVA LIIKETOIMINTAKOULUTUS

Monella yrityksellä on tarvetta edelleen kouluttaa henkilökuntaansa ja johtoaan Venäjän liiketoimintaympäristöön liittyvissä kysymyksissä. Suomessa on hyvin suppea tarjonta työn ohella tapahtuvasta Venäjään liittyvästä liiketoimintakoulutuksesta. Suomesta puuttuu liikkeenjohdon kouluttaja, joka on erikoistunut Venäjä-liiketoiminta kouluttamiseen. Nykyiset MBA-ohjelmat ovat erikoistuneet yleisen liiketoiminnan johtamiseen, mutta tarvitaan erikseen myös Venäjä-liiketoimintaosaamiseen painottuvaa koulutusta.

Venäjällä toimivien yritysten henkilökunnan liiketoimintaosaamista tulee kehittää tehostamalla työn ohessa tapahtuvaa pitkäjänteistä Venäjän-kaupan markkinointi- ja vientikoulutusta. Yrityksille – erityisesti pk-yrityksille – on olemassa TE-keskusten kautta kana-voituvaa kehittämistukea, jota ei kuitenkaan haeta tiedon puutteesta johtuen. Olemassa olevia tukia voidaan hyödyntää huomattavasti nykyistä paremmin, jos elinkeinoelämän järjestöt aktiivisesti kannustavat ja tiedottavat mahdollisuuksista jäsenyrityksilleen.

Toimenpide-ehdotukset

- **Kehitetään yhteistyössä nykyisten osaamisverkkojen kanssa korkean tason osaamiskeskus tai yritysintituutti, joka kouluttaa Venäjä-liiketoimintaosaamista Suomessa** (opetusministeriö, yliopistot, Elinkeinoelämän keskusliitto, Fintra, Sitra).
- **Elinkeinoelämän järjestöt kannustavat jäsenyrityksiään työn ohessa tapahtuvaan Venäjä-liiketoimintakoulutukseen** (Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari, kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö, TE-keskus, Fintra, Finpro, Suomalais-Venäläinen kauppakamari).

Suomalaisten mielikuva Venäjästä on pitkän ja vaiherikkaan yhteisen historian tulos. Kaikista hyvistä ponnistuksista ja tarkoituspäristä huolimatta näyttää kuitenkin siltä, että taustalla olevat stereotyyppit värittävät yleiskuvaa. Venäjä on kahden viimeisen vuosikymmenen aikana kokenut valtavan muutoksen, mutta suomalaiset tuntevat nyky-Venäjää huonosti.

Jotta Suomi olisi johtava Venäjä-osaaja, on suomalaisten ymmärtävä kilpailijoitaan paremmin, mitä Venäjällä tapahtuu. Tämä edellyttää, että Venäjän realiteetit tunnistetaan ja että niihin osataan suhtautua asiallisesti. Lisäksi tulee käsittää, miten Venäjä on vaikuttanut ja vaikuttaa Suomen talouden ja yhteiskunnan kehittymiseen.

Venäjän nopean muutoksen ymmärtäminen ja todellisen tilanteen viestittäminen asettaa suuria vaatimuksia muun muassa peruskoulutuslaitokselle ja julkiselle sanalle. Jo peruskouluissa on pystyttävä opettamaan valmiuksia ja taitoja, jotka antavat lapsille ja nuorille edellytyksiä ymmärtää maailmaa haasteellisena toimintapiirinä.

PERUSTIETOA VENÄJÄSTÄ

Ilman laaja-alaista perustietoa Venäjästä suomalaisten ennakkoluulot eivät hälvene, eikä Suomesta tule johtavaa Venäjä-osaajaa. Venäjää koskeva osuus perusopetuksessa on arvioitava huolellisesti, jotta mielenkiinto Venäjää kohtaan kasvaisi.

Venäjän kielen opiskelu on peruskouluissa romahtanut viimeisten kymmenen vuoden aikana, ja vain prosentti peruskoululaisista opiskelee nykyään venäjän kieltä. Lukiolaisista alle kolme prosenttia suorittaa lyhyen tai pitkän venäjän kielen. Tavoitteena tulee olla, että venäjän kieltä opiskellaan moninkertaisesti enemmän kuin nykyään. Venäjän kielen lisäksi myös Venäjän kulttuurin, maantieteen ja historian opetukseen tulee panostaa nykyistä enemmän. Näin parannetaan huomattavasti nuorten sukupolvien toimintamahdollisuuksia Venäjällä. Samalla rakennetaan edellytyksiä nostaa Suomen kansainvälisen Venäjä-osaamisen tasoa.

Suomalaiset lukiolaiset ovat harrastaneet kansainvälistä oppilasvaihtoa yli 60 vuotta, mutta Venäjälle vaihto-oppilaaksi ei lähdetä vielä. Aikaisemmin vaihto-oppilasmahdollisuutta ei edes ollut, mutta vaikka nykyisin tämä mahdollisuus on, eivät suomalaiset lukiolaiset ole siihen tarttuneet. Venäläisiä vaihto-oppilaita tulee Suomeen vain kymmenkunta vuodessa. Nykyisiä opiskelijavaihtojärjestelmiä on kehitettävä ja niiden houkuttelevuutta lisättävä, jotta suomalaiset kiinnostuisivat vaihto-opiskelusta Venäjällä. Houkuttelevuutta voidaan lisätä muun muassa korostamalla lukiolaisille talouksiemme välistä integraatiokehitystä ja sen luomia uramahdollisuuksia. Venäjällä on mielenkiintoista kulttuuritarjontaa ja monia eksoottisiakin ulottuvuuksia. Nykyiset koululaisvaihtojärjestelmät Venäjän kanssa perustuvat yksittäisten toimijoiden oma-aloitteisuuteen. Vaihdon lisääntymiseksi myös opetusviranomaisten on nykyistä aktiivisemmin tuettava ja kannustettava vaihtojärjestelyitä.

Toimenpide-ehdotukset

- **Lisätään Venäjän kielen, kulttuurin, maantieteen ja historian opetusta peruskouluissa** (opetusministeriö, opetushallitus).
- **Koululais- ja opiskelijavaihtoa Suomen ja Venäjän välillä kannustetaan nykyistä enemmän** (opetusministeriö, opetushallitus).

VENÄJÄSTÄ MONIPUOLISTA TIETOA

Suomalaisten asenteiden muuttumiseksi on keskeistä, että julkisen sanan raportointi Venäjästä on monipuolista ja asiallista. Vas-
tuu suomalaisten Venäjä-kuvan oikeellisuudesta ei kuitenkaan voi
olla yksinomaan medialla, vaan siitä vastaavat yhteiskunnan eri
toimijat yhdessä.

Liike-elämässä on edelleen paljon Venäjä-pelkoa ja tietämättö-
myyttä. Pelon torjuminen edellyttää oikeaa ja monipuolista tietoa.
Kaupan kehitys ja taloudellisen yhteistyön nopea kasvu synnyttää
kasvavan asiallisen ja ajankohtaisen informaation tarpeen. Ilman
tätä tietoa monet yritykset jättävät käyttämättä Venäjän tarjoamia
mahdollisuuksia.

Suomalaisen median kiinnostumista Venäjästä voidaan edistää
elinkeinoelämän ja julkisen vallan yhteisillä Venäjään liittyvillä tie-
toiskuilla. Mediatalot voivat lisätä Venäjä-aihepiirin seurantaan sekä
hankkia ohjelmistoonsa Venäjä-aiheista tuotantoa. Elinkeinoelämän
järjestöillä on mahdollisuus vaikuttaa asiaan muun muassa aktiivi-
semmalla Venäjään liittyvän tiedon jakamisella. Nykyiset Venäjä-
aiheiset tietoisut voidaan jakaa kaikille jäsenyrityksille, eikä vain
Venäjän kanssa jo tekemissä oleville. Myös julkinen sektori voi lisätä
tiedotustaan Venäjään liittyvissä hankkeissaan, koska ne vaikuttavat
liiketoimintaympäristön kehittymiseen.

Tällä hetkellä harva suomalainen yritys tiedottaa systemaattisesti
venäläisille mediayrityksille Venäjä-hankkeistaan. On tärkeätä, että
suomalaiset yritykset Venäjällä pitävät aktiivisesti yhteyttä suomalai-
siin Venäjän-kirjeenvaihtajiin ja tarjoavat heille uutisaiheita.

Suomalaisen elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä Venäjällä voi-
daan edistää Moskovassa toimivan elinkeinoelämän järjestöjen ra-
hoittaman yhteisedustuston ja -edustajan avulla. Edustaja palvelee
suomalaista elinkeinoelämää tarjoamalla tietoa Venäjän liiketoimin-
tailmapiiristä ja sen muutoksista, sekä pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan
toimintaedellytysten kehittämiseen. Lisäksi edustaja voi rakentaa ja
ylläpitää korkean tason suhteita venäläisiin talouden vaikuttajiin.
Edustaja voi myös tukea osaamisellaan suomalaista ulkoasianhallin-
toa elinkeinoelämään liittyvissä Venäjä-asioissa.

Toimenpide-ehdotukset

- **Julkinen ja yksityinen sektori kehittävät aktiivisesti asiantuntevaa tiedottamista medialle Venäjälle suuntautuvasta toiminnastaan** (valtioneuvosto, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari).
- **Selvitetään elinkeinoelämän yhteisedustuston avaamista Moskovaan** (Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari, ulkoasiainministeriö).

MATKAILUN TÄRKEYDESTÄ

Yksi parhaita asenteiden muokkaamiskeinoja on aina ollut matkailu. Suomi on venäläisten silmissä yksi houkuttelevimmista matkakohteista ja Euroopan unionin maista suosituin. Asema turvallisena matkakohteenä on samaan aikaan parantanut Suomen yleistä kuvaa Venäjällä. Matkailu tuottaa merkittäviä tuloja suomalaisille palvelualan yrityksille. Suomen aseman säilyminen suosittuna matkailukohteenä venäläisille edellyttää, että suomalaista matkailualaa ja sen markkinointia jatkuvasti kehitetään.

Matkailu Suomesta Venäjälle ei kuitenkaan ole kehittynyt vastaavasti. Venäjä koetaan outona ja jopa pelottavana maana, vaikka Venäjä on Suomen rajanaapuri ja pian tärkein kauppakumppani. Lisäksi unohdetaan helposti, että Pietari ja Moskova eivät juuri poikkea esimerkiksi turvallisuuden suhteen maailman muista suurista metropoleista.

Toimenpide-ehdotukset

- **Moleminpuolisen matkailun kehittäminen Venäjä- ja Suomietoisuuden lisäämiseksi** (matkailun edistämiskeskus, kauppa- ja teollisuusministeriö, opetusministeriö, ulkoasiainministeriö).

TUETAAN VENÄLÄISTEN KIINNOSTUSTA SUOMEA KOHTAAN

Suomi ei pysty olemaan johtava Venäjä-osaaja, elleivät venäläiset samanaikaisesti ole kiinnostuneita Suomesta ja sen osaamisesta. Suomen on mainostettava aktiivisesti itseään ja osaamistaan Venäjällä sekä pidettävä yllä tiiviitä suhteita venäläisiin keskeisiin toimijoihin, jotta kiinnostus Suomea kohtaan kasvaisi.

Suomi voi profiloitua Venäjä-osaajana muun muassa tarjoamalla venäläisille päättäjille Suomea paikkana, jossa ymmärretään Venäjän erityispiirteitä. Korkeaa osaamistasoa voidaan hyödyntää esimerkiksi järjestämällä säännöllisesti Suomessa ns. Finland's Russian Economic Forum, johon Venäjän talouden ja politiikan päättäjät osallistuvat yhdessä kansainvälisten kumppanien kera. Samalla suomalaiset osapuolet oppivat paremmin ymmärtämään Venäjää ja sen tarpeita.

Foorumi keskittyy Venäjälle ja Suomelle keskeisiin aloihin sekä toimii keskustelun avaajana. Foorumin aiheiksi voidaan valita ajan-kohtaisia aiheita, jotka edistävät taloudellista yhteistyötä sekä herättävät Suomessa laajempaa kiinnostusta Venäjää kohtaan. Foorumin käytännön toteuttajana voivat toimia Sitra, Elinkeinoelämän keskusliitto ja Keskuskauppakamari.

Suomeen on järjestetty venäläisten vaikuttajien vierailuja jo pitkään ja niistä on hyviä kokemuksia. Osittain erilaisten vierailujen ansiosta Suomi tunnetaan ja sitä arvostetaan varsin laajasti niin Venäjän hallinnossa kuin liike-elämässä. Tällainen Suomi-tuntemus on myös ilmeinen kilpailuetu elinkeinoelämälle, ja juuri siitä syystä eri tason verkostoitumistapaamisia venäläisten kollegoiden kanssa kannattaa jatkaa ja lisätä.

Suomella on turvallisen ja puhtaan maan maine Venäjällä ja Suomi on suosittu matkailumaa. Suomalaiseksi profiloituminen on myös liike-elämässä usein myönteistä. Suomalaisen toimijoiden on pidettävä yhdessä aktiivisesti yllä Suomen hyvää mainetta Venäjällä markkinoimalla aktiivisesti Suomea venäläiselle medialle ja olemalla jatkuvasti yhteydessä venäläisen yhteiskunnan vaikuttajiin.

Toimenpide-ehdotukset

- **Järjestetään Suomessa korkean luokan talousfoorumi (Finland's Russian Economic Forum) talouden ja politiikan alan toimijoille** (Sitra, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskuskauppakamari).
- **Kutsutaan säännöllisesti venäläisiä yritysjohtajia ja poliitikkoja tutustumaan Suomeen** (ulkoasianministeriö, yritykset, eduskunta, Sitra).
- **Järjestetään venäläisille yritysjohtajille ja aluehallintovirkamiehille edelleen Suomeen liittyvää koulutusta** (Fintra, muut koulutuslaitokset).
- **Järjestetään suomalaisyritysten palveluksessa toimiville venäläisille asiantuntijoille Suomeen ja suomalaisiin toimintatapoihin liittyvää koulutusta** (Fintra, opetusministeriö, työministeriö).
- **Edistetään Suomen tunnettuutta Venäjällä** (kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ulkoasianministeriö, matkailun edistämiskeskus, Elinkeinoelämän keskusliitto, taloudellinen tiedotustoimisto).
- **Kutsutaan venäläisiä tiedotusvälineitä tutustumaan Suomeen** (kauppa- ja teollisuusministeriö, ulkoasianministeriö, matkailun edistämiskeskus, taloudellinen tiedotustoimisto).

Suomen ja Venäjän väliset taloussuhteet

Simon-Erik Ollus

Venäjän talous on kasvanut nopeasti sitten vuoden 1998 kriisin, ja Venäjä voi tänään kohtalaisen hyvin. Ruplan devalvoitumisen myötä saavutettu vientiteollisuuden kilpailuetu ja kotimarkkinoiden kasvu sekä vuoden 1998 jälkeen nopeasti kasvanut öljyntuotanto ovat olleet tärkeimmät syyt talouden nopeaan kasvuun. Vuoden 1998 kriisin jälkeen Venäjän BKT on kasvanut keskimäärin hieman yli kuuden prosentin vuosivauhtia.¹

Uutta vuoden 1998 kriisiä ei ole näköpiirissä ja Venäjän talousrakenteet ovat vahvistuneet huomattavasti kriisiä edeltäneeltä ajalta. Lisäksi talouden kasvu näyttää jatkuvan suhteellisen nopeana myös tulevina vuosina. Venäjän talousministeriön pitkän aikavälin talouskasvuennusteen mukaan BKT tulee kasvamaan 4,5–6,5 prosenttia vuodessa kaudella 2005–2015.² Tällaisen (tai jopa hieman varovaisemman) kasvun jatkuminen kertoo myös ta-

¹ Vuonna 2004 BKT kasvoi 7,2 %

² Samantapaisiin lähivuosien kasvulukuihin on myös Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA) päätenyt omassa ennusteessaan. ETLA:n ennustaa perusvaihtoehdossaan talouden kasvavan keskimäärin 4 % vuodessa vuosien 2004–2010. Optimistisin vaihtoehto ennustaa jopa 6 prosentin kasvua samalle ajanjaksolle, mutta vaati myös toteutuakseen huomattavasti nykyistä korkeampaa investointiastetta. Kotilainen, Kaitila, Widgren & Alho (2003), Suomen ja Venäjän taloussuhteiden kehitysnäkymät, ETLA.

louden nopeasta kohentumisesta sekä hyvinvoinnin ja kulutuksen kasvun jatkumisesta.

Taloukasvu näkyy myös kulutuksen nopeana kasvuna. Vuodesta 1998 lähtien yksityinen kulutus on kasvanut vuosittain lähes kymmenen prosenttia reaalitulojen noustessa. Ostovoiman vahvistuminen on näkynyt erityisesti palvelusektorin nopeassa kasvussa. Keskiluokan ostovoimaan kasvaessa ja länsimaalaisen elämäntyylin yleistyessä palveluiden kysyntä on noussut nopeasti ja uusien palvelumuotojen tarve on kasvanut.

Talouden vahvistuminen näkyy myös alueilla. Hyvinvoinnin lisääntyminen ei ole keskittynyt ainoastaan Moskovan ja Pietarin alueille, vaan Venäjällä on nähtävissä ostovoiman kasvua myös muiden alueiden keskuksissa. Trendiä havainnollistaa kansainvälisten suurten vähittäiskauppaketjujen nopea laajentuminen Venäjän miljoonakaupunkeihin perinteisten metropolialueiden ulkopuolelle.³ Näillä kauppajäteillä on vahva usko Venäjän kulutuksen kasvun jatkumiseen ja ne kilpailevat siitä, kuka valtaa suuret kasvumarkkinat ensin.⁴

PERINTEISET TALOUSSUHTEET MUUTTUVAT

Perinteisesti Suomen ja Venäjän välisiä taloussuhteita tarkastellaan ulkomaankaupan ja investointien näkökulmasta. Nykyisessä globaalitaloudessa tämä tarkastelutapa on kuitenkin hyvin puutteellinen, sillä se ei välttämättä ota huomioon kaikkia nykytalouden toimintamuotoja. Onko esimerkiksi amerikkalaisten eläkerahas-

³ Esim. ruotsalainen IKEA, ranskalainen Auchan ja turkkilainen RAMSTORE ovat viime aikoina aktiivisesti laajentaneet toimintaansa Venäjällä.

⁴ Esim. IKEA on avaamassa kahdeksan uutta IKEA & MEGA -kauppakeskusta lähivuosina ympäri Venäjää. Myös suomalainen Stockmann luottaa vahvasti Venäjän markkinoiden kasvuun ja laajentaa merkittävästi toimintaansa sekä Moskovassa että Pietarissa. Stockmann konsernin liikevaihdosta 14 % oli peräisin Baltian ja Venäjän toiminnoista vuonna 2004. Yhtiö laskee että osuus on kasvanut 33 prosenttiin vuonna 2008.

tojen omistaman Suomessa toimivan yrityksen korealaisella lainarahalla tehty investointi Venäjällä määriteltävissä suomalaiseksi? Tilastollisista vaikeuksista huolimatta yrityksen menestys tuo työtä ja hyvinvointia Suomeen. Konkreettinen esimerkki tästä on Ruotsiin rekisteröity Baltic Beverages Holding (BBH) joka on Venäjän suurin panimoyritys.⁵

Taloussuhteille tunnusomaisia ovat myös venäläisten yritysten toiminta Suomessa sekä erilaiset yhteistyöhankkeet. Markkinaosuuksien kasvu Venäjällä ja venäläisten yritysten etabloituminen Suomeen ovat Suomen taloudelle positiivisia asioita. Myöskään transitoliikenteen ja matkailun vaikutusta talouteen ei saa unohtaa.

SUOMI ON VENÄJÄN KYMMENENNEKSI SUURIN KAUPPAKUMPPANI

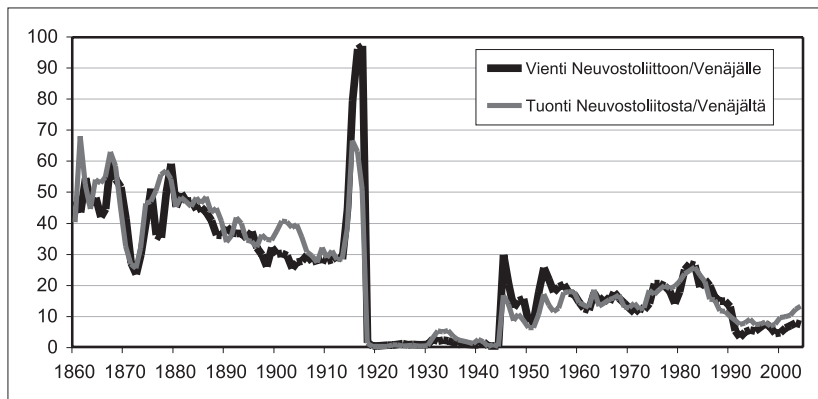
Vuonna 2004 Suomi oli Venäjän kymmenenneksi suurin kauppakumppani ja huomattavasti monia isoja EU-maita edellä.⁶ Perinteisen vetovoimamallilaskelman mukaan Suomen kauppa Venäjän kanssa on jopa liian korkealla tasolla.⁷ Toisaalta Suomi ei ole yhtä riippuvaisia itärajan toisen puolen markkinoista kuin 1980-luvun alussa, jolloin hieman yli 25 prosenttia Suomen ulkomaankaupasta käytiin Neuvostoliiton kanssa. Vuonna 2004 Venäjä vastasi 13 prosentista Suomen tuonnista ja 9 prosentista viennistä.

⁵ BBH on vuonna 1991 Hartwallin ja ruotsalaisen Pripsin perustama yhteisyritys, joka oli alun perin suunnattu Baltian markkinoille, mutta laajensi hyvin nopeasti toimintansa Venäjälle. BBH on rekisteröity Ruotsiin, joten suomalaisten sijoitukset näkyvät vaan epäsuorasti tilastoissa. Brittiläinen Scottish&Newcastlelle osti Hartwallin vuonna 2002, koska yritys oli kiinnostunut pitkälti Hartwallin osuudesta BBH:ssa (jonka arvo oli siihen mennessä kasvanut jo lähes kymmenkertaiseksi emoyhtiöön verrattuna).

⁶ Venäjän tullin tammi-kesäkuun tilastojen mukaan Suomi oli Venäjän 9. suurin kauppakumppani.

⁷ Vetovoimallia on mm. ETLA soveltanut kirjassa Suomen ja Venäjän taloussuhteiden kehitysnäkymä (Kotilainen, Kaitila, Widgren & Alho, 2003).

Kuvio 1. Venäjän osuus Suomen ulkomaankaupasta 1860–2004, %

Lähde: Suomen Pankki & Tullihallitus.

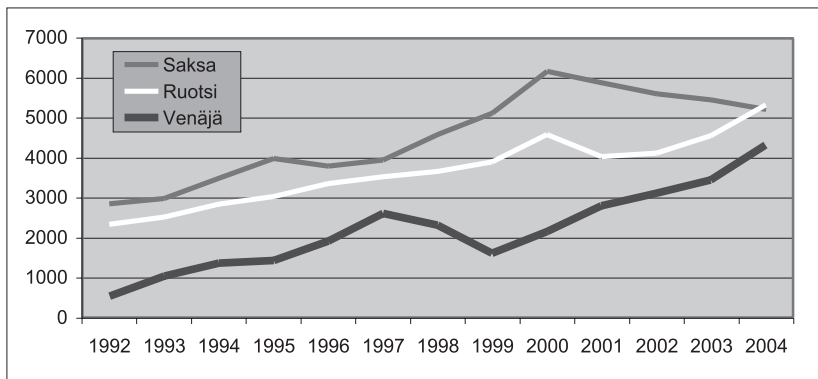
VENÄJÄSTÄ SUOMEN SUURIN KAUPPAKUMPPANI

Suomen kauppa Venäjän kanssa on siis nopeassa kasvussa. Vuonna 2004 Venäjä oli Suomen kolmanneksi suurin kauppakumppani ja kaupan arvo kasvoi vuodessa 23 prosenttia. Jos Suomen nykyisten keskeisten kauppakumppanien kauppavirrat kasvavat samaa vauhtia kuin viime vuonna, Venäjältä tulee kuluvana vuonna Suomen suurin kauppakumppani.⁸

Suomi ja Venäjä eivät juuri kilpaile toistensa kanssa, vaan niiden taloudelliset rakenteet täydentävät toisiaan. Venäjä vie Suomeen raaka-aineita ja energiaa, joita Suomessa jalostetaan ja viedään maailmanmarkkinoille. Suomi puolestaan vie Venäjälle teknologiaa ja kulutustuotteita. Rakenteeltaan Suomen vienti Venäjälle on muuttunut huomattavasti neuvostoajoilta, jolloin vienti koostui enimmäkseen teollisuuden koneista ja laitteista.

⁸ Tullihallituksen ennakkotietojen mukaan Venäjän osuus Suomen ulkomaankaupasta tammi-toukokuussa 2005 oli 12 % ja Venäjä oli Suomen toiseksi suurin kauppakumppani.

Kuvio 2. Suomen vienti keskeisiin kauppakumppaneihimme 1992–2004, miljoonaa euroa

Lähde: Suomen Pankki & Tullihallitus.

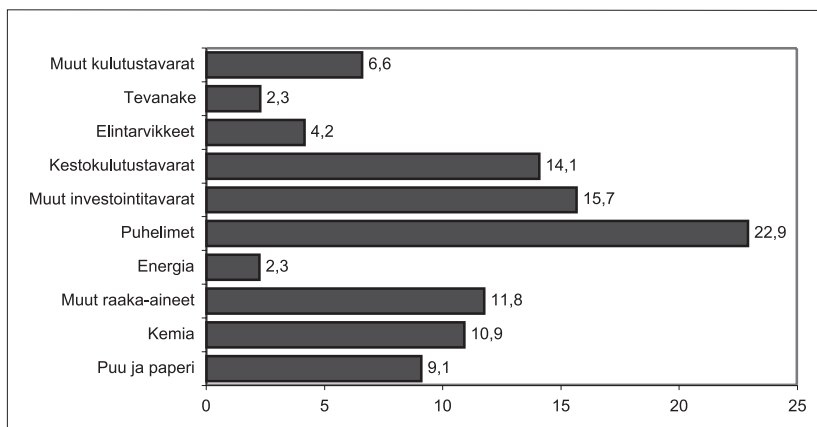
Viennistä investointitavaroiden osuus on noin kolmannes, ja siitä erityisesti tietoliikennevälineiden osuus on huomattava (mukaan luettuna matkapuhelimet). Arabiemiirikunnan jälkeen Venäjä oli vuonna 2004 toiseksi tärkein suomalaisten matkapuhelimien vientimaa (ja Suomen huipputeknologian viennissä tärkein). Merkillepantavaa on, että yksistään matkapuhelinten (5,4 miljoonaa puhelinta) osuus Suomen viennistä Venäjälle oli vuonna 2004 yli 20 prosenttia. Tullihallituksen luokitusten mukaan huipputeknologian tuotteiden vienti kasvoi jopa 47 prosenttia vuotta aiemmasta, mikä ennakoii vientirakenteen nopeaa muuttumista.

Kestokulutustavaroiden viennin osuus oli noin 14 prosentin luokkaa vuonna 2004. Lisäksi Suomi on merkittävä kemian ja puunjalostustuotteiden viejä. Elintarvikeviennin osuus Suomen Venäjän viennistä oli vain hieman alle viisi prosenttia, mutta Venäjän osuus Suomen koko elintarvikeviennistä oli lähes 20 prosenttia.

Energiatuotteiden (erityisesti raakaöljyn ja luonnonkaasun) osuus tuonnista on lähes kaksi kolmasosaa. Venäjä on selvästi Suomen tärkein raaka-öljyn toimittaja, joka vastaa hieman yli kahdesta kolmasosasta Suomen raakaöljyn tuonnista. Muu tuonti koostui enimmäkseen raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden (muun muassa metalli-

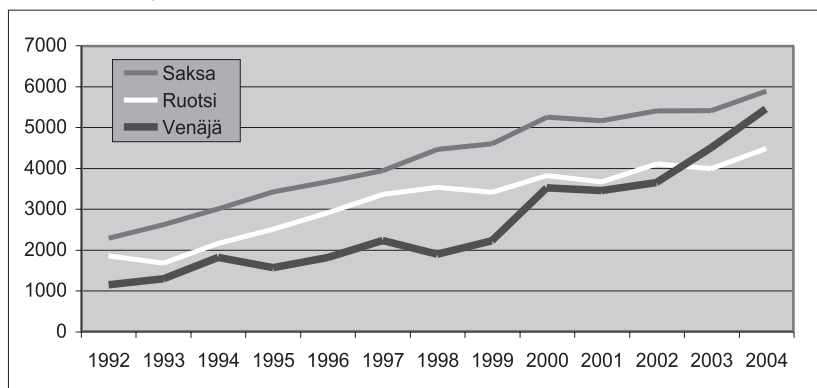
en, raakapuun ja kivihiilen) tuonnista. Raaka-puun suhteen Venäjä on huomattava lähde Suomen metsäteollisuudelle. Vaikka raakapuun osuus Venäjä-tuonnista oli vain noin yhdeksän prosenttia, huomattava osa Suomen puutuonnista on peräisin Venäjältä. Suomi onkin maailman viidenneksi suurin raakapuun tuoja Kiinan, Intian, Japanin ja Etelä-Korean jälkeen.

Kuvio 3. Suomen vienti Venäjälle vuonna 2004, %

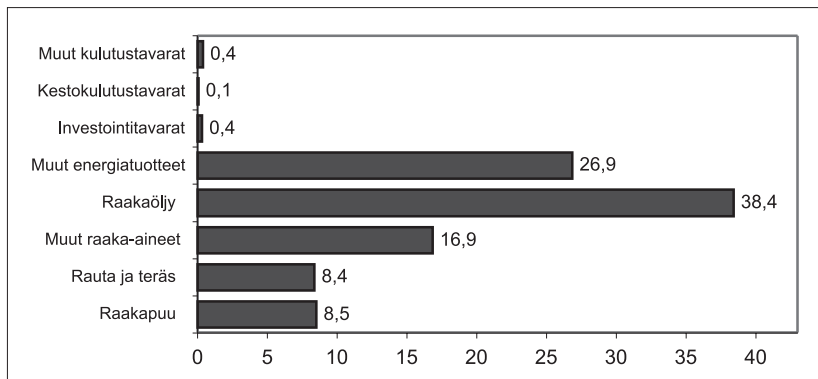
Lähde: Tullihallitus.

Kuvio 4. Suomen tuonti keskeisiltä kauppakumppaneilta 1992–2004, miljoonaa euroa

Lähde: Tullihallitus.

Kuvio 5. Suomen tuonti Venäjältä vuonna 2004, %

Lähde: Tullihallitus.

PK-YRITYKSET HUOMATTAVIA TOIMIJOITA VENÄJÄN KAUPASSA.

Nykyisin Suomen Venäjän-kauppa on paljolti pk-yritysten varassa, ja kauppaa tekevät ensisijassa pienet toimijat. Kun 80-luvun loppupuolella Neuvostoliiton kanssa kauppaa kävi noin 1 700 yritystä, vuonna 2004 vientiä harjoitti jo 3 700 yritystä. Pienten yritysten osuus on huomattavasti kasvanut sitten Neuvostoliiton romahduksen. Niiden osuus yrityskannasta oli 82 prosenttia ja osuus viennin arvosta 29 prosenttia vuonna 2004. Lisäksi kasvava osa kaupasta tehdään suoraan venäläisten omistamien suomalaisten tytäryhtiöiden kautta Suomessa.

Pk-yritysten tuotevalikoima on muuttumassa. Ennen vietiin matalasti jalostettuja rakennustarvikkeita, koneita ja laitteita, mutta Venäjän oman teollisuuden kehittyessä suomalaisen vientiteollisuuden on yhä enemmän panostettava tuotejalostukseen. Monet pk-yritykset jotka harjoittavat Venäjän-kauppaa ovatkin globaalin kaupan kiristyvän kilpailun saattelemana tehneet uusia innovatiivisia keksintöjä muun muassa rakennusmateriaalien ja laitteiden alalla. Pk-yrittäjän, joka pyrkii tulevaisuudessa pitämään kilpailukykyisen tuotannon Suomessa, on panostettava tuotejalostukseen.

SUOMALAISTEN SJOITUKSET JA VERKOSTOITUMINEN VENÄJÄLLE

Ulkomaankaupan kasvuun verrattuna suomalaiset ovat sijoittaneet hyvin varovasti Venäjälle. Vetovoimamallin mukaan suomalaisten tekemät sijoitukset ovat huomattavasti alle potentiaalin ja yritysten toimintastrategia näyttää nojautuneen pääasiassa vientiin.

Sijoitusvirtojen analysointia kuitenkin hankaloittaa luotettavien tilastojen puute. Olemassa olevat tilastot perustuvat yritysten omiin ilmoituksiin, ja lisäksi globaalitaloudessa on vaikeaa määritellä sijoituksen kotimaata. Todellisuudessa investoinnit ovat todennäköisesti kaikkia tilastoja suurempia.

Suomen Pankin mukaan suomalaisten yritysten suorien sijoitusten kanta Venäjälle oli 404 miljoonaa euroa vuoden 2003 lopussa.⁹ Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) jäsenkysely paljastaa yksinomaan teollisuuden (pl. kaupan-ala) suorien sijoitusten kannan yltäneen 1,4 miljardiin euroon jo vuoden 2002 lopussa ja sen kymmenkertaistuneen vuodesta 1997.¹⁰ EK:n kysely paljastaa, että noin 80 prosenttia sijoituksista on tehty Luoteis-Venäjän alueelle. Loput on pääasiallisesti investoitu Keskiseen Federaatiopiiriin. EK:n jäsenkyselystä ilmenee, että suomalaiset yritykset näyttävät luottavan Venäjän potentiaaliin ja EK ennustaakin sijoitusten kannan olevan jo 2,6 miljardia euroa vuonna 2007.

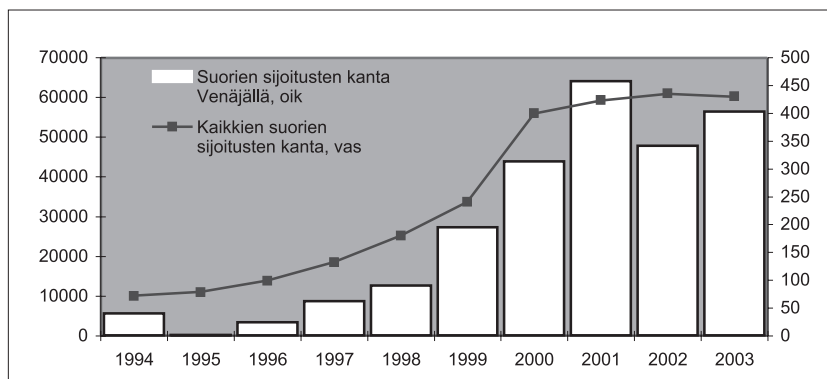
Suomi ei kuulu suurimpien Venäjälle sijoittavien maitten joukkoon, mutta joillakin alueilla Suomen sijoitukset ovat merkittävässä asemassa. Vuonna 2004 Suomi oli Karjalan tasavallassa ja Novgorodissa tärkein ulkomainen sijoittajamaa. Leningradin alueella Suomi oli toiseksi tärkein Yhdysvaltojen jälkeen ja Pietarin kaupungissa kolmanneksi tärkein Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian jälkeen.

Suomalaisten investoinnit ovat suuntautuneet erityisesti metsä-, elektroniikka-, elintarvike-, rakennus- ja konepajateollisuuteen.

⁹ Vuoden 2004 luvut julkaistaan vasta syksyllä 2005.

¹⁰ Ilmoitusvelvollisuuden puuttumisen johdosta Suomen Pankin tilastojen luotettavuus on heikko. Niitä voi korkeintaan pitää suuntaa antavina.

Kuvio 6. Suomen suorat sijoitukset 1994-2004, miljoonaa euroa

Lähde: Suomen pankki

Merkittäviä suoria suomalaissijoituksia ovat olleet muun muassa PKC Groupin kokoonpanotehdas Kostamuksessa, Tiivin ikkunatehdas Murmanskissa, Elcoteqin kokoonpanotehdas Pietarissa, TeliaSoneran¹¹ osakkuus Megafonissa, Fazerin leipomot Pietarissa, Hartwallin omistussuhteus Baltika-panimosta, Fortumin huoltoasemat Pietarin ja Leningradin alueella, Stockmannin tavarataloinvestoinnit Pietarissa ja Moskovassa sekä Nokian Renkaiden rengastehdas Leningradin alueella.

Suomalaisten yritysten sijoitukset ovat lähes poikkeuksetta vienneet suomalaisia alihankkijoita mukanaan Venäjälle sekä synnyttäneet uusia venäläisiä alihankintaketjuja. Suomalaisten yritysten väliset vahvat tukiverkot ovat olleet tärkeitä yritysten toimiessa Venäjällä. Lisäksi suorat sijoitukset ovat synnyttäneet uusia työpaikkoja Venäjällä. Alihankinta on myös kehittänyt Venäjän teknologista osaamista ja siten parantanut Venäjän kilpailukykyä.

¹¹ TeliaSonera on nykyisin rekisteröity Ruotsiin. Useat ulkomaalaiset yritykset hyödyntävät Venäjä-toiminnoissaan konsernin suomalaista tytäryhtiötä Suomalaisen Venäjä-osaamisen sekä toimivien logistiikka- ja viranomaisyhteistyön johdosta. Esim. Electrolux ja SKANSKA toimivat edellä mainitulla tavalla.

RAAKA-AINEIDEN JALOSTAJASTA TYÖN JALOSTAJAKSI

Investointitilastoissa näkyy myös trendi yhä vaativamman tuotannon käynnistämisestä Venäjällä ja venäläisen työvoiman käyttämisestä globaalien markkinoiden tarpeeseen. Kehitys on usein lähtenyt pienimuotoisesta kokoonpanotuotannosta tai tuotannosta Venäjän kotimaan markkinoille, mutta rajamuodollisuuksien vakiintuessa ja kokemuksen karttuessa on ollut nähtävissä suuntaus kokonaisten tuotantoprosessien perustamisesta Venäjälle. Venäjällä on edullista ja osaavaa työvoimaa.

Elektroniikkateollisuudessa muun muassa Elcoteqin ja PKC Groupin investoinnit ovat hyviä esimerkkejä työn jalostamisesta. Tuotantoa kokeiltiin aluksi vain kokoonpanoprosessina, mutta hyvien kokemusten perusteella on siirrytty kokonaiseen tuotantoprosessiin, joka toimii alusta loppuun Elcoteqin Pietarin ja PKC Groupin Kostamuksen tehtailla. Nämä kuuluvat suurimpiin Suomesta Venäjälle tehtyihin investointeihin ja ovat laadultaan hyvin pitkäjänteisiä. Lisäksi investoinnit heijastavat näiden yritysten uskoa venäläisen työvoiman osaamiseen sekä maan vakauteen.

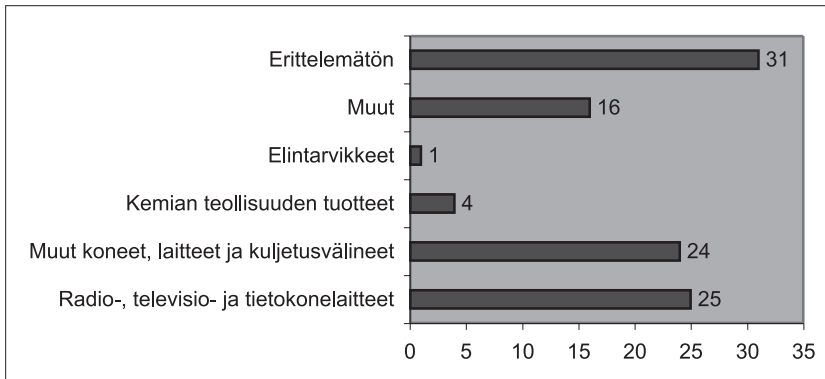
SUOMI KAUTTAKULKUMAANA

Suomi on merkittävä transitokäytävä Venäjälle. Suomen läpi kulkee tavaraa muilta markkinoilta Venäjälle sekä venäläistä tavaraa muualle. Suomi on erikoistunut erityisesti itään suuntautuvaan arvotavarakuljetukseen, kun taas Baltian maiden kautta kulkee enemmän bulkkitavaraa.

Arvotavaratransito koostuu pitkälti koneiden ja laitteiden sekä elektroniikan kuljetuksista. Myös autojen osuus on huomattava. Autojen kuljetukset Suomen kautta Venäjälle ovat viime vuosina kasvaneet nopeasti ja kuljetukset jopa kaksinkertaistuivat vuonna 2004.

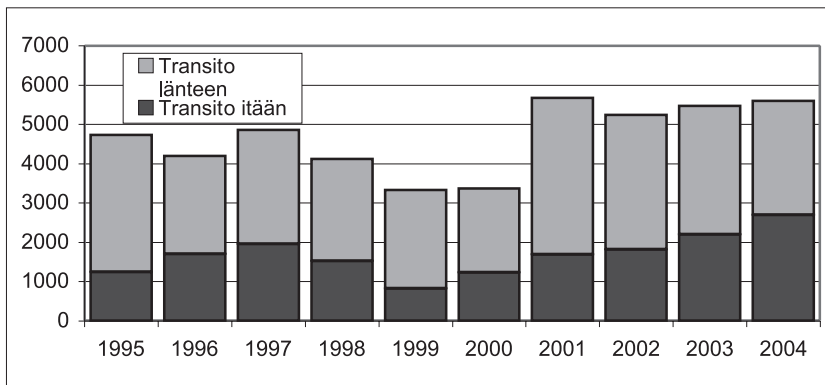
Transitokuljetusten arvo Suomen läpi Venäjälle on noin kolme kertaa Suomen omaa vientiä suurempi. Vuonna 2004 kuljetukset maantien kautta olivat 2,3 miljoonaa tonnia, ja ne kasvoivat edellisestä vuodesta 17 prosenttia. Rautateiden transitokuljetukset Suo-

Kuvio 7. Maantietransito itään vuonna 2004, arvo toimialoittain, miljoonaa euroa

Lähde: Tullihallitus

Kuvio 8. Venäjän transitoliikenne Suomen kautta, tuonti ja vienti yhteensä vuosina 1995-2004, 1000 tonnia

Lähde: Etla

men läpi olivat samaan aikaan 3,2 miljoonaa tonnia vuonna 2004, kun koko Suomen Venäjä-liikenne rautateitse oli 15,3 miljoona tonnia. Tämän lisäksi arvotavaraa vietiin lentorahtina Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta ja meritse satamien kautta.

MERKITTÄVÄ OSUUS VENÄJÄN TUONNISTA SUOMEN KAUTTA

Venäjän keskuspankin tuontitilastojen arvolla mitattuna Suomen oman viennin ja Suomen läpi kulkevan transitokuljetuksen yhteinen arvo on noin kolmasosa Venäjän kokonaistuonnista. Samalla Venäjän tullin mukaan Suomen oma vienti ja transiton osuus oli noin 12 prosenttia kokonaistuonnista vuonna 2004. Ero arvolla mitatun ja Venäjän tullin rajalla mitatun tuonnin välillä on merkittävä, ja se selittyy paljolti harmaan tuonnin suurella määrällä kaikilla Venäjän ulkorajoilla.¹²

Suomen osuus Venäjän tuonnista on kuitenkin huomattava ja Suomen toimiminen näin vahvana kauttakulkukäytävänä Venäjän suuntaan vaikuttaa positiivisesti myös Suomen talouteen. Venäjälle suuntautuva kuljetus- ja varastointitoimiala on merkittävä työllistäjä sekä Itä-Suomessa että satamissamme. Työllisyysvaikutus on suoraan tuhansia henkilöitä ja epäsuorasti huomattavasti enemmän.

Suomella on Venäjään nähden toimiva logistiikka, hyvät terminaalitilat, turvallinen varastointi sekä vapaavarastointimahdollisuus.

¹² Kun lasketaan yhteen Suomen viennin 4,4 mrd. euron arvo ja maantietransiton 19,4 mrd. euron arvo (rautatie- ja meritransitoa ei tilastoida arvon mukaan, ai-noastaan tonneissa) sekä jaetaan summa Venäjän keskuspankin tilastoiman tuon-nin arvon mukaan (joka oli vuonna 2004 oli 69 mrd. euroa), päädytään siihen, että 34 prosenttia Venäjän tuonnista menee Suomen läpi. Venäjän tullin vastaava kokonaistuonninluku on 55,4 mrd. euroa, jolloin osuutemme Venäjän tuonnista olisi jopa 43 %. Venäjän tulli tilastoi tuonnin tulliarvon mukaan, kun taas keskuspankki tekee arvion harmaasta tuonnista ja laskee sen mukaan tuontilukui-hinsa. Monet tarkkailijat kuitenkin arvioivat Venäjän harmaan tuonnin olevan vielä keskuspankin tilastoja huomattavasti korkeampi (mm. kaksoislaskutuksen johdosta).

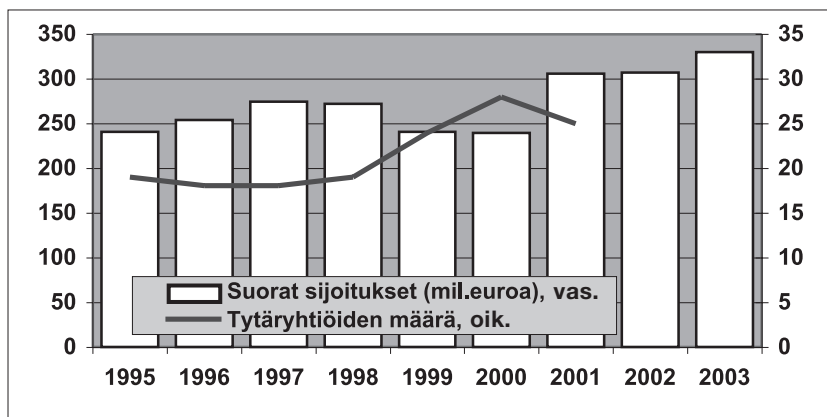
Lisäksi Luoteis-Venäjän oma logistiikkainfrastruktuuri ei ole kehittynyt vastamaan nopeasti kasvavaa kysyntää.

Suomen kanssa transitokuljetuksista kilpailevat erityisesti Baltian maiden satamat, Pietarin oma satama, Venäjän Suomenlahdella kehitteillä olevat satamat sekä suorat maantiekuljetukset Euroopasta Puolan ja Valko-Venäjän läpi. Fyysisellä etäisyydellä Länsi-Euroopasta mitattuna Suomella on kilpailuetu Pietarin alueeseen nähden, mutta Moskovan alueen kuljetuksiin Suomi on useimmiten muita vaihtoehtoja etäisempi ja kalliimpi. Suomen etuna arvotransitokuljetuksista kilpailtaessa on kuitenkin suomalaisten kuljetusjärjestelmien luotettavuus ja turvallisuus.

VENÄLÄISET SUOMESSA

Suomi on myös hyötynyt Venäjällä lisääntyneestä kiinnostuksesta maataan kohtaan. Suomi nähdään Venäjällä usein turvallisena toimintaympäristönä, mikä näkyy muun muassa kasvaneissa investoinneissa. Suomen Pankin tilastojen mukaan venäläinen sijoituskanta

Kuvio 9. Venäjän suorien sijoitusten kanta ja tytäryhtiöt Suomessa 1995–2003

Lähde: Suomen Pankki, UNCTAD

Suomeen oli 68 prosenttia Suomen omasta sijoituskannasta Venäjälle vuoden 2003 lopussa, eli venäläinen raha näyttää myös suuntautuvan Suomeen.¹³ Kasvaneet investoinnit Venäjältä Suomeen näkyvät myös lisääntyneessä venäläissomisteisten yritysten rekisteröinnissä. Vuoden 2004 puolessavälissä Suomessa oli rekisteröity lähes 2 000 venäläisomisteista osakeyhtiötä.¹⁴ Näistä yrityksistä 93 prosenttia on perustettu Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen ja enemmistö näistä venäläisomisteisista yrityksistä toimii palvelualalla.

Suomen 500 suurimman yrityksen joukosta löytyy neljä yritystä, joiden omistajiin kuuluu venäläisiä. Nämä yritykset toimivat energiasektorilla ja ne ovat Teboil, Gasum, Suomen Petrooli ja RAO Nordic. Teboil, Suomen Petrooli ja RAO Nordic ovat täysin venäläisomistuksessa. Gasumista neljänneksen omistaa Gazprom. Teboilin ja Suomen Petroolin yhteenlaskettu osuus Suomen bensiniimarkkinoista on lähes viidennes.

Suomea arvostetaan myös matkailumaana. Suomeen suuntautuu noin kolmasosa venäläisten EU:hun suuntautuvista matkoista ja Venäläiset ovat kolmanneksi suurin ulkomaalaisryhmä Suomessa. Suomi kuuluu yhdessä Turkin, Kiinan, Egyptin ja Puolan kanssa venäläisten matkailijoiden suosituimpiin kohteisiin. Vuonna 2004 Suomessa kävi 2,1 miljoonaa venäläistä ja matkaaajien määrä kasvoi 20 prosentin vuosivauhdilla. Tilastokeskuksen mukaan samana vuonna venäläiset matkajaajat kuluttivat Suomessa 380 miljoonaa euroa ja

¹³ Suomen Pankin mukaan Venäjälle virranneiden suorien sijoitusten kanta 404 miljoonaa euroa vuoden 2003 lopussa, kun samanaikaisesti suorien sijoitusten kanta Venäjältä Suomeen oli 330 miljoonaa euroa. Huomioitavaa on että, Suomen Pankin tilastot perustuvat yritysten omiin vapaaehtoisin ilmoituksiin, eivätkä kata kaikkia sijoituksia. Mutta suunta-antavina niitä voidaan pitää. Huomioitavaa on kuitenkin että nettopääomavirta Suomeen oli vain 3 miljoonaa euroa vuonna 2003, eli kanta ei ole viime aikoina merkittävästi muuttunut.

¹⁴ Yritysrekisterin mukaan vuoden 2004 puolessavälissä Suomessa oli rekisteröity lähes 2000 osakeyhtiötä joiden johtavissa tehtävissä (hallituksen puheenjohtaja, hallituksen jäsen, toimitusjohtaja tai muu johtava asema) oli Venäjän kansalainen tai kansalaisia rekisteröinnin tapahtuessa. Tämän tarkempaa tietoa ei Suomessa perustettavien yritysten omistusrakenteista pystytä saamaan.

yöpyivät 450 000 kertaa suomalaisissa majoitusliikkeissä. Venäläisten matkailijoiden työllistämisaikutus on siis merkittävä.

Venäläiset arvostavat erityisesti Suomen läheistä sijaintia suhteessa Venäjään sekä sitä, että Suomi on heille tuttu maa ja että täällä on kaunis ja hyvin hoidettu luonto. Talvi on vierailuajankohdista suosituin, ja eniten matkailijoita keräävät Järvi-Suomen ja Kainuun alue sekä pääkaupunkiseutu. Suomalaiset matkailuyrittäjät ovat osanneet hyötyä venäläisestä matkailuvirrasta, ja Suomeen onkin syntynyt yrityksiä, jotka ovat erikoistuneet palvelemaan venäläisiä matkailijoita.

Esko Aho, yliasiamies,

Sitra

Klaus Cawén, johtaja, johtoryhmän jäsen,

Kone Oyj

Aimo Eloholma, Head of Operations,

TeliaSonera International Ltd

Tapani Erling, pääjohtaja,

Tullihallitus

Heikki Haataja, toimitusjohtaja,

Via Vartius Oy, Arkangelin käytävä -hanke

Annikki Halko, Senior Advisor for Fintra in Russia,

Fintra

Jon Hellevig, toimitusjohtaja,

Hellevig, Klein & Usov

Rainer Häggblom, hallituksen puheenjohtaja,

Jaakko Pöyry Consulting Oy

Kari Jalas, toimitusjohtaja,

Keskuskauppakamari

Tapani Kaskeala, toimitusjohtaja,

Finpro ry.

Veikko Kauppila, toimitusjohtaja,
Kavecon Oy

Markku Kivinen, johtaja, professori,
Aleksanteri-instituutti

Juhani Korpela, kansliapäällikkö,
Liikenne- ja viestintäministeriö

Henri Kuitunen, pääjohtaja,
VR-Yhtymä Oy

Olavi Kuusela, toimitusjohtaja,
Ravintoraisio Oy

Ilkka Lampinen, vientiasiamies,
Kaakkois-Suomen TE-keskus

Timo Laukkanen, asiantuntija,
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Kari Liuhto, professori, johtaja,
Pan-Eurooppa Instituutti, Turun Kauppakorkeakoulu

Markku Mäkinen, toimitusjohtaja,
Finnvera Oyj

Tapio Mäkinen, toimitusjohtaja,
SE Mäkinen Oy

Aki Ojanen, toimitusjohtaja,
Kuusakoski Oy

Harri Ollila, johtaja, Strategiset kumppanuudet,
Elcoteq Network Oyj

Hannu Penttilä, toimitusjohtaja,
Stockmann Oyj

Antti Pohjola, johtaja, kehittyvät markkinat,
FIM Asset Management Ltd

Timo Poranen, toimitusjohtaja,
Metsäteollisuus ry

Christian Ramm-Schmidt, toimitusjohtaja,
Baltic Beverages Holding Oy

Seppo Remes, Senior Advisor,

Sitra

Timo Repo, ulkoasianneuvos, apulaisosastopäällikkö,

Ulkoasianministeriö Itäosasto

Ilkka Salonen, johtokunnan puheenjohtaja,

International Moscow Bank

Pekka Sutela, tohtori, päällikkö, Siirtymätalouksien tutkimuslaitos,

Suomen Pankki

Harri Suutari, toimitusjohtaja,

PKC Group Oyj

Erkki Virtanen, kansliapäällikkö,

Kauppa- ja teollisuusministeriö

Matti Vuoria, toimitusjohtaja,

Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma

Stefan Widomski, johtaja, kansainvälinen kauppa,

Nokia Oyj

Raportin laatijat:

Simon-Erik Ollus, ekonomisti

Nils Torvalds, toimittaja

Sitran taustatiimi:

Maaret Heiskari, ohjelmajohtaja, Venäjä-ohjelma

Pekko Kohonen, kehityspäällikkö, Venäjä-ohjelma

Tuire Lehtikainen, assistentti, Venäjä-ohjelma

Ilkka Linnakko, Advisor

Kari Tolvanen, asiamies

■ **”Suomella ei ole varaa olla sijoittamatta Venäjään”**, toteaa strategiatyöryhmä.

Venäjän positiivinen talouskasvu ja hyödyntämätön potentiaali tarjoavat Suomen taloudelle erinomaisia uusia kehitysmahdollisuuksia ja kilpailukykyä. Sitra kutsui vuoden 2005 alussa joukon johtavia suomalaisia Venäjä-osaajia keskustelemaan näiden mahdollisuuksien toteuttamisesta. Tavoitteena oli luoda Suomen Venäjä-talousstrategia toimenpide-ehdotuksineen.

Tässä raportissa on kuvattu Suomen ja Venäjän taloussuhteiden kehitysvisio ja annettu toimenpide-ehdotuksia sen toteuttamiseksi. Jotta tavoitteet saavutettaisiin, edellyttää se myös julkisen hallinnon aktiivisia toimia molemmissa maissa ja läheistä yhteistyötä.

Suomella on laaja-alaista osaamista ja kokemusta Venäjällä toimimisesta, minkä ansiosta moni suomalaisyritys on menestynyt siellä hyvin. Samalla Suomen on entisestään kehitettävä Venäjä-osaamistaan ja luotava siitä menestystekijä kansainvälistyvillä markkinoilla. Maiden välisen kaupan taso on erittäin korkea ja seuraava luonnollinen askel on syvempi integroituminen ja monipuolisten kumppanuuksien kehittäminen.